

Tresty ve výchově

Bc. Lenka Nevřalová, DiS.

Diplomová práce

2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka NEVŘALOVÁ, DiS.**

Studijní program: **N 7501 Pedagogika**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Tresty ve výchově.**

Zásady pro vypracování:

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti trestů

Rozpracování tématu používání trestů ve výchově z literatury

Příprava metodiky výzkumné části

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace

Prezentace výsledků výzkumu a jejich doporučení pro praxi

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BECHYŇOVÁ,Z,KONVIČKOVÁ,M. Sanace rodiny,Praha: Portál s.r.o,2008.150 s.ISBN 978-80-7367-392-5

JAN-UWE,R. Děti potřebují hranice, Praha: Portál s.r.o. 2007, 136 s.,ISBN 978-80-7367-330-7

LANGMEIER,J,KREJČÍŘOVÁ,D.,Vývojová psychologie,Praha:Grada 1998,200 s.,ISBN 80-7169-195-X

MATĚJČEK,Z. Po dobrém, nebo po zlém?,Praha: Portál, 2000. 109 s. ISBN 80-7178486-9

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Jiří Musil, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: 14. ledna 2010

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2010

Ve Zlíně dne 14. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby 1);

beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;

na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 2);

podle § 60 3) odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

podle § 60 3) odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše); pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

27.4.2010

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy (2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnožování.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3;

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihledne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce se zabývá užíváním trestů ve výchově a to jak v České republice, tak i v zahraničí. Zaměřuje se na druhy trestů a možnosti jejich alternativ. Ukazuje rizika při trestání i samotné procesy, odehrávající se v trestaném dítěti a znázorňuje jak trestat efektivně a pro dítě srozumitelným přístupem.

Praktická část ukazuje výzkum zaměřený na rodiče dětí a potenciální rodiče a zkoumá jejich postoje k trestání dětí všeobecně. Tyto postoje porovnává a sleduje, jaké druhy trestů jsou ve zkoumaném vzorku respondentů preferovány a které naopak odsuzovány.

Klíčová slova: výchova, tresty, tělesné tresty, rodina, děti, alternativní tresty, morální vývoj dítěte, pozitivní rodičovství.

ABSTRACT

My bachelor thesis deals with using punishments in upbringing at Czech republic and in abroad also. The main focus is on types of punishments and possibilities of their alternatives.

It shows risks with using punishments as well as independent processes, which must punished child deals with and represents how makes punishment more effective and with more understandable approach to child. The Practical part shows research focus on parents of children and also potential parents and explore their position on punishing of children generally. These positions are comparing and observing, also is analyzed which type of punishments are involved in our observing pattern of respondents. Also is mentioned which type of punishment of our respondents are preferred and which not.

Keywords: punishments, upbringing, alternatives, family, child, parenting.

Prohlašuji, že elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné; na diplomové práci jsem pracovala samostatně a použitou literaturu jsem citovala. V případě publikace výsledků budu uvedena jako spoluautor.

Děkuji panu prof. PhDr. Jiřímu Musilovi, CSc. za podněty a doporučení při psaní mé diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA.....	12
1.1 Definice rodiny.....	12
1.2 Funkce rodiny	13
1.3 Rodinné prostředí jako místo pro výchovu.....	15
2 VÝCHOVA	16
2.1 Definice výchovy.....	16
2.2 Složky výchovy	17
2.3 Funkce výchovy.....	17
2.4 Výchovné cíle	18
2.4.1 Dlouhodobé výchovné cíle.....	19
2.4.2 Krátkodobé výchovné cíle.....	19
2.5 Výchovný styl rodiče	20
3 VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE DÍTĚTE	22
3.1 Kohlbergova stádia morálního vývoje dítěte	22
3.2 Individuální temperamentová typologie dětí.....	24
3.3 Změny temperamentu způsobené poruchami	25
4 TRESTY VE VÝCHOVĚ.....	26
4.1 Definice trestu.....	26
4.2 Funkce trestu.....	27
4.3 Historie užívání trestů.....	28
4.4 Statistika užívání trestů ve výchově.....	29
4.4.1 Zahraniční statistika užívání trestů ve výchově	29
4.5 Dělení trestů.....	30
4.6 Faktory ovlivňující užívání trestů.....	33
4.7 Vliv trestů a týrání na osobnost dítěte.....	34
4.8 Vliv násilné výchovy na osobnost v dospělém věku	35
4.9 Moderní přístupy v použití trestů ve výchově.....	37
4.9.1 Intervence dle individuální psychologie.....	39
4.9.2 Aktivní ignorování	40
4.9.3 Pozitivní rodičovství	40
4.10 Přístupy používání trestů v zahraničí.....	42
4.11 Odborná intervence v poradnách	44
4.12 Hranice mezi tělesným trestem a fyzickým týráním.....	46
5 LEGISLATIVA	48
5.1 Úmluva o právech dítěte	48

5.2	<i>Sociálně právní ochrana dětí</i>	48
ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI		49
II. PRAKTICKÁ ČÁST		50
ÚVOD		51
6	VÝZKUM	52
6.1	<i>Cíle praktické části</i>	52
6.2	<i>Formulace výzkumného problému</i>	52
6.3	<i>Výzkumné metody</i>	53
6.4	<i>Výzkumný vzorek</i>	53
6.5	<i>Analýza výzkumných zjištění</i>	54
6.5.1	<i>Chí- kvadrát</i>	54
7	VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	55
7.1	<i>Výsledky dotazníkového šetření</i>	55
7.2	<i>Analýza Hypotéz</i>	66
7.3	<i>Anketa s rodiči z Velké Británie</i>	70
ZÁVĚR Z VÝZKUMU		73
ZÁVĚR		75
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		76
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		79
SEZNAM OBRÁZKŮ		80
SEZNAM TABULEK		81
SEZNAM GRAFŮ		82

ÚVOD

Téma mé diplomové práce Tresty ve výchově jsem zvolila protože výchova a trestání se dotýká každého jedince na světě a každého dítěte. Neexistuje nikdo, snad krom „vlčích dětí“ kdo by nebyl ovlivňován některým výchovným způsobem a na kom by nebyly uplatňované tresty ať už fyzické, nebo psychické, či sociální. Trestání patří k výchově a je opozitem k odměňování.

Teoreticky je jasné, že je lepší odměňovat než trestat. Ale bohužel v mnoha rodinách je situace opačná. Správné chování se jeví jako samozřejmé a nevěnuje se mu přehnaná pozornost. Ovšem chování negativní, je už kapitolou samo o sobě. Rodiče mají hned v záloze celou škálu trestů, od „domácího vězení“, přes různé zákazy, až po bití a facky.

Ale kladu si otázku? Jsou rodiče v trestání umírnění, nebo přistupují k tělesným trestům hned zpočátku? Čím trestají nejčastěji? Jak se děti k těmto trestům staví?

Zajímá mne hlavně rodinná výchova, nezabývám se proto tresty ani výchovou uplatňovanou učiteli a jako stěžejního autora zařazuji Zdeňka Matějčka, který se teorii trestů ve svém profesním životě velmi zabýval.

V teoretické části práce se zabývám teorií trestu, alternativními metodami pro trestání v rodině a negativy, které trestání přináší pro dětskou psychiku.

V praktické části práce se zabývám výzkumem postojů lidí k fyzickým trestům ve výchově, druhy trestů, které ve výchově preferují a stylem výchovy, který na své děti uplatňují. Zabývat se budu také vytvořenými hypotézami.

Tyto výsledky budu porovnávat s anketou, kterou provedu mezi rodiči dětí ve Velké Británii v Londýně, kam na týden odcestuji. Tam se budu respondentů tázat na stejné otázky a porovnávat styly výchovy v České republice a ve Velké Británii.

Myslím si, že výsledky budou velmi zajímavé a potvrdí se to, co jsem sama zažila jako au-pair v anglické rodině, že fyzické tresty se v Anglii vůbec nepoužívají a jsou odsuzovány.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodinou v našem evropském společenství rozumíme děti, rodiče, prarodiče, popřípadě příbuzné. Rodinu chápeme dle prostředí, ve kterém jsme vyrůstali. Mohou jí být pokrevní sourozenci i nepokrevní. Rodina existuje už od počátku lidstva a vyhnání z ní, nebo slova „Už nejste moje rodina!“ byly a jsou vždy považovány za velmi silné. V této kapitole uvádím základní pojmosloví rodiny a její funkce a věnuji se také rodinnému prostředí.

1.1 Definice rodiny

Definic pro vysvětlení pojmu rodina existuje mnoho. Definice rodiny se vyvíjí v průběhu historie.

Jedna z nejjednodušších definic popisuje rodinu jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými, příbuzenskými nebo jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života. Ačkoli právní řád České republiky neobsahuje legální definici rodiny, lze konstatovat, že za rodinu považuje především rodinu založenou manželstvím. Této formě rodinného soužití potom věnuje zvláštní pozornost a poskytuje jí ochranu. (Lomasová, 2006)

Internetová encyklopedie Wikipedie, definuje rodinu jako „skupinu osob, nebo více skupin osob, navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím nebo srovnatelným právním vztahem, nebo adopcí a jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina>, 2010)

Varianty rozdělení rodiny:

„**Základní** ("jádrovou") rodinu tvoří muž a žena a jejich děti. **Rozšířená** rodina zahrnuje prarodiče, tety, strýce a bratrance. Další modely jsou polygamní **rodina** a neúplná rodina s jedním rodičem, obvykle ženou.“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina>, 2010)

Další definice popisují rodinu prostřednictvím jejích funkcí: **funkce reprodukční, sociálně ekonomické, kulturně výchovné, sociálně psychologické a emocionální.**

Rozlišujeme tato pojmová vymezení rodiny:

Rodina „základní“ (také jádrová či nukleární) se skládá pouze z otce, matky a dětí, kteří žijí pohromadě.

„Rozšířená“ (široká) rodina zahrnuje kromě již zmíněných také další příbuzné, jako prarodiče, strýce, tety, bratrance a sestřenice atd.

Rodina „orientační“ je taková, ve které se daný jedinec narodil.

„Rozmnožující“ (prokreační) rodinou se rozumí nová rodina, kterou dvojice zakládá novým manželstvím. (Wikipedie, 2010)

1.2 Funkce rodiny

Funkce rodiny jsou velmi široké, jsou ty, které stát očekává od rodiny a které rodiny plní vůči svým členům. Některým rodinám se tato úloha daří více, některým méně. Uvádím zde základní funkce rodiny vzhledem k jejím členům, dětem.

Stručně lze základní funkce rodiny shrnout takto:

- reprodukční: plození potomků;
- ekonomická: hmotné zajištění členů rodiny;
- socializační: učí děti zařazovat se do dané společnosti a kultury;
- emocionální: zajišťuje citové zázemí pro své členy. (Lovasová, 2006)

Funkční rodina - je v ní zajištěn dobrý vývoj dítěte a jeho pozitivní prospěch. Těchto rodin je v populaci valná většina.

Problémová rodina - vyskytují se závažnější poruchy některých nebo všech funkcí, které ale vážněji neohrožují rodinný systém nebo vývoj dítěte. Rodina je schopna tyto problémy vlastními silami řešit či kompenzovat za případné jednorázové či krátkodobé pomoci zvenčí. Pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí znamenají tyto rodiny potřebu zvýšené pozornosti. Rodin se v populaci vyskytuje okolo 12 – 13 %.

Dysfunkční rodina - rodina, kde se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí, které bezprostředně ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek a zvláště vývoj a prospěch dítěte. Tyto poruchy rodina není schopna zvládnout sama, a je nutné učinit řadu opatření zvenčí, známých pod pojmem sanace rodiny.

Tyto rodiny tvoří asi 2 %.

Afunkční rodina - poruchy jsou velkého rázu, rodina přestává plnit svůj základní úkol, dítěti závažným způsobem škodí nebo je ohrožuje v existenci. Sanace takové rodiny je zbytečná. Jediným řešením, je vzít dítě z této rodiny a umístit do rodiny náhradní. V populaci je asi 0,5 % takových rodin. (Lovasová, 2006)

Rodina je také institucí, která by měla pamatovat na *rekreaci, relaxaci, zábavu*. Aktivity tohoto typu se týkají všech členů rodiny, ale pro děti mají samozřejmě význam největší. Jak rodina plní tuto funkci, zjistíme například tím, když se podíváme, do jaké míry tráví všichni členové rodiny pohromadě svůj volný čas, čemu se ve volném čase věnují, jakým způsobem tráví dovolené. (Portál)

Není pochyb o tom, že rodina má pro dítě nezastupitelný význam, má rozhodující vliv na rozvoj jeho osobnosti, a to jak v oblasti tělesné, duševní, tak i sociální. Dítě si vytváří svůj vlastní vnitřní obraz světa, který do jisté míry odpovídá tomu, jak mu rodiče či vychovatelé předkládají realitu a jak jej do této reality uvádějí. Rodina je v podstatě mikrosvět, vzorová společnost, ve které si dítě osvojuje základní vzorce chování, návyky, dovednosti a strategie, které jsou pak rozhodující pro jeho orientaci ve společnosti, především v interpersonálních vztazích. (Lovasová, 2006)

Aby mohla rodina fungovat, musí zabezpečovat všem členům základní potřeby.

Základní potřeby dítěte jsou vývojové, sociální, psychické a biologické.

Lidé si často pod pojmem rodina představí různé druhy prostředí a nechají na sebe působit různé druhy pocitů. Toto je velmi individuální a záleží na tom, v jakém rodinném prostředí členové rodiny vyrůstali. Mnohý si pod pojmem nepředstaví vůbec nic, to proto, že v rodině, ve které vyrůstal, vůbec nic nepoznal.

1.3 Rodinné prostředí jako místo pro výchovu

Domnívám se, že pozitivní prostředí rodiny, je to, co si dospělý ze svého dětství pamatuje nejčastěji. Jsou to drobné pozitivní zážitky a celková atmosféra rodiny, která přispívá k pohodě, a tímto také lidé v pozdějším věku odpovídají na otázky ohledně toho, jaké bylo jejich dětství.

Autoři Muhlanovi (1995) velmi pěkně popisují, že ideálním rodinným prostředím můžeme uvést prostředí, kde si spolu rodiče a děti umějí zažertovat a rodiče nemají pouze vážnou tvář, ale umějí také dovádět jako děti.

Děti, které v takovém prostředí vyrůstají, většinou své rodiče respektují a ctí. Ve zdravé rodinné atmosféře se hodně vypráví a je slyšet také hodně uznání a povzbuzení. Společný život není pro členy rodiny břemenem, ale radostí a náplní života.

Základem tohoto pohledu je láska - bezpodmínečná. Tedy ta, která neklade podmínky. K vytvoření zdravého rodinného prostředí je třeba času, zájmu a péče o druhé, bohatství nápadů.

Chová-li se dítě dobře a poslouchá nařízení svých rodičů, není většinou problémem mu projevit lásku. I když rodiče dítě hubují a trestají, dítě musí být stále přesvědčeno, že ho mají rádi. Všeobecně nesmí být trestání dítěte zaměřeno proti jeho důstojnosti.

Rodinné prostředí udržuje rodinu pohromadě, usnadňuje vyučování i výchovu a chrání před tvrdou disciplínou a pomáhá rodičům i dětem, aby po celý život zůstávali dobrými přáteli. Rodina by se měla stát dětem oázou klidu a pohody. (Muhlanovi, 1995)

2 VÝCHOVA

V této kapitole bych chtěla shrnout informace ohledně výchovy dítěte v rodině, o rodině, stylech výchovy a celkového pohledu na výchovu dnes a v minulosti. Tato kapitola je důležitá pro chápání výchovy v kontextu rodiny jako důležitého prvku a ne později trestu jako samostatných jednotek užívaných k usměrňování dětského chování.

Autoři Muhlanovi (1995) uvádí, že mnoho lidí se domnívá, že výchova je těžká. Předpokládají to zvláště mladí rodiče, kteří vyrostli v rodinách, kde nebyl soulad, a proto v ní neprožili pocit bezpečí. Musí se tedy mnohému naučit, jelikož se nemohu opřít o vlastní zkušenosti.

Provázet děti životem, vidět je růst a dozrávat patří mezi nejnapínavější dobrodružství, které může člověk prožít. Ale aby se člověku výchova povedla, potřebuje nárys, koncept, jak ji provádět. (Muhlanovi, 1995)

Obecně slouží výchovné zásady, které jsou doporučovány knihami, pouze k zamyšlení a možnosti společného konsenzu s partnerem, ohledně výchovy dítěte v rodině. Výchova znamená činnost, kterou se rodiče snaží dosáhnout svých cílů v chování dětí. O výchově byly popsány stovky knih, univerzální návod však neexistuje, i když si myslím si, že by za něj mnozí rodiče dali cokoliv.

2.1 Definice výchovy

Definice výchovy, tak jako definice pojmu rodina existuje také více. Uvádím zde definice stěžejních autorů z pedagogického prostředí.

Například dle Krause a Poláčkové (2001) se výchova jeví jako „...regulování, záměrné, cílevědomé vstupování do celoživotního procesu zespolečňování jedince, probíhající v jistém konkrétním kulturně společenském systému (Kraus, Poláčková, 2001, str. 41)“.

Autor Matějček (2000) uvádí, že výchova je záměrné působení podněty z prostředí, tak aby bylo dosaženo určitých, poměrně trvalých, žádoucích změn v chování člověka.

Dle Wikipedie je výchova je celoživotní působení na procesy lidského učení a socializaci s cílem přeměny člověka po všech stránkách, tedy tělesné i duševní. Je zprostředkování zna-

lostí, dovedností a postojů (kompetencí), které jsou přítomny v dané společnosti a které se pokládaly a pokládají za důležité, předat dalším generacím. Různé koncepce výchovy byly v čase ovlivněny sociokulturními podmínkami a odlišnými koncepcemi chápání člověka. (Wikipedie)

2.2 Složky výchovy

Výchovu tvoří jednota čtyř fundamentálních složek celého života společnosti. Zde uvádím popis jednotlivých jejích složek.

Jednotlivé složky například popisuje Kraus, Poláčková (2001) takto:

- Složky **hodnotově normativní**, jsou tvořeny především sociálními hodnotami, normami, přesvědčeními a ideologiemi.
- Složky **mezilidsky vztahové**, tvořené především sociálními interakcemi, komunikacemi a pracovními činnostmi.
- Složky **rezultativní**, jsou tvořeny především sociálními interakcemi, komunikacemi a pracovními činnostmi.
- Složky **osobnostní**, jsou tvořené individuálními subjekty společensko-kulturního systému. (Kraus, Poláčková, 2001)

2.3 Funkce výchovy

Považuji za velmi důležité uvést, že rodina jako celek, v plnění své výchovné funkce tvoří stěžejní část psychického vývoje dítěte. Poté z hlediska společnosti, je úlohou výchovy celková kultivace jedince, ale i celé společnosti. Můžeme uvažovat o následujících funkcích výchovy, které zde přibližují Kraus, Poláčková (2001):

- **Translačně transformační funkce**, spočívá v zajišťování kontinuity vývoje společnosti. Jde v podstatě o přenos a další obohacování kultury prostřednictvím výchovně-vzdělávacího procesu.

- **Komunikačně-kooperativní funkce.** Ovlivňuje oba procesy, usnadňuje je a přispívá k jejich kvalitě, zpětně pak přispívá do systému mezilidských vazeb.
- **Socializační funkce,** ta posunuje kvalitativní rovinu socializačního procesu.
- **Kultivační funkce** je plněna především v procesu vzdělání člověka, k přenosu informací do praxe.
- **Ekonomicko-kvalifikační funkce.** Spočívá ve vytváření předpokladů pro další rozvoj hospodářství v podobě přípravy kvalifikovaných pracovních sil.

Všechny výše uvedené funkce se samozřejmě vzájemně prolínají.(Kraus, Poláčková, 2001)

Pro úplnost uvádím také popis funkcí od dalšího autora, protože popisy funkcí se mohou u autorů mírně lišit. Chudý a kol. (2006) uvádí funkce rodiny:

- **Formativní** - je základní funkcí, dítě se formuje samo, bez výchovného cíle. Může zde působit nevědomé chování rodiče, nebo vliv médií na dítě, bez toho, aby si média kladla za cíl vzdělávat. Přesto se jimi osobnost formuje v citové i rozumové oblasti.
- **Socializační funkce** - je záměrná. Má svůj cíl- zprostředkovává a předává hodnoty, normy a ideje, tradice a chování, které poté umožňují existenci ve společnosti.
- **Humanizační funkce** - jedná se o tendence a postoje, směřující k prosociálnímu chování jedince. Člověk se naučí být zodpovědný za sebe i druhé. Říká se jí také postkonvenční úroveň. Této úrovně nemusejí dosáhnout všichni.(Chudý a kol, 2006)

2.4 Výchovné cíle

Výchova si klade za úkol splnit výchovné cíle. Ty se mohou dle vychovatelů diametrálně velmi lišit. Obecně si každý rodič může sám vytyčit cíle své výchovy. V této kapitole se zabýváme druhy výchovných cílů a individualitami.

„Cíle výchovy můžeme definovat jako soubor vlastností objektu, jako jeho úroveň projektovaná do budoucnosti. Kategorie cílů výchovy je úzce provázaná s kategorií hodnot. Cíl výchovy je možné definovat jako hodnotu, či soubor hodnot vztahených k objektu výchovy, ke které je směřováno prostředky výchovy. (Chudý a kol., 2006, str. 49)“

Jako definování cílů můžeme uvést: „Výchova by měla přispět k řešení současných vážných životních problémů a ke zmírňování všech negativních důsledků především ve dvou rovinách: přípravou na kooperaci jako základní podmínku přežití lidstva a seznamováním s nebezpečími, s nimiž se mohou mladí lidé v dospělosti setkat a se způsoby jejich optimálního řešení,“.(Kraus, Poláčková, 2001, str. 45)

Abychom si mohli stanovit cíle, musíme si uvědomit, že ve skutečnosti je výchovný vztah oboustranný, vzájemný, dítě je svým prostředím nejen formováno, ale samo do něj zasahuje a svým způsobem si jej aktivně přetváří.

Rogge (2007) uvádí, že výchovné zaměření, cíl výchovy, je zaměřováno právě představou vychovavatele, představou konkrétně k jakým změnám by k chování dítěte mělo dojít a v jakých formách by se mělo ustálit. Podněty z prostředí, které jsou k takovému cíli záměrně užívány a uváděny v činnost, jsou tzv. výchovné prostředky.

V raných fázích výchovy dbáme především na to, aby bylo dítě zdravé, aby dobře jedlo, prospívalo. V dalších fázích následují výchovné cíle „životní“.(Rogge, 2007)

2.4.1 Dlouhodobé výchovné cíle.

Tyto si připravujeme v horizontu měsíců nebo týdnů. Pěkným příkladem může být, pokud po dítěti chceme, aby mamince pomáhalo s nádobím. Nějaký čas na to musíme dohlížet, aby to dítě přijalo jako samozřejmost.

2.4.2 Krátkodobé výchovné cíle

Mohou být docela maličké, jedná se například o to, aby se dítě připravilo na zítřejší besídku, nebo na návštěvu lékaře a podobně. (Rogge, 2007)

2.5 Výchovní styl rodiče

Pokud se zamyslíme nad těmi, kdo vychovávají a pokusíme se jejich výchovu nějakým způsobem rozdělit, tak vyjdou najevo dva obecné způsoby výchovy:

Po dobrém x Po zlém.

Je zde ve hře celá osobnost vychovatele. Musíme znát jeho životní historii. Chování mnohých nevychovaných dětí pochopíme lépe až tehdy, když pochopíme dětství jejich rodičů. (Rogge, 2007)

Styly výchovy obecně můžeme rozdělit takto:

- **Autokratický styl** - je to styl, který vyžaduje přesměřování přísnou disciplínu a vážou se na něj přísné tresty. Jak vysvětluje Pelikán (2004) autokratický styl si klade za cíl přizpůsobit dítě určitým cílům a navenek může působit nesmírně efektivně. Ale málokdy je také skutečně účinný.
- **Liberální** - je charakteristický minimem hranic. Jak uvádí Rogge (2007) nechává děti o samotě. Za domněle neohrazenou volností se skrývá pro děti neosobní odstup. Osamělost se brzy stává nesnesitelnou. Důsledkem mohou být roztržky, ničivá agresivita, přehnaná motorika. Takové způsoby chování jsou výrazem hledání opory a orientace, místa a stanoviska. Tento výchovný styl znemožňuje, aby vznikaly efektivní vtahy.
- **Demokratický** - hranice pro dítě se rozšiřují na základě jeho věku a zkušeností, též nazývaný jako sociálně- integrační nebo kooperativní. Vyznačuje se příznivou citovou atmosférou, děti podněcuje k výkonům. (Rogge, 2007)

Z rozdělení usuzuji, že v rodinách, kde převládá autokratický výchovný styl, víceméně nepanuje příliš „uvolněné“ ovzduší. Děti mají podvědomý strach, stále se musí velmi kontrolovat, aby se něčím neprovinily. Jak je v rozdělení uvedeno, chovají se takto ale pouze v případě, že je přítomna autorita.

Jsem toho názoru, že demokratický styl je, v souladu s názorem odborníků na výchovu a pedagogiku, pro výchovu tím nejlepším stylem. Dává dětem, členům tohoto působení a

všem stranám prostor pro diskuzi ale zároveň nepostrádá hranice, které jsou pro vývoj dítěte také důležité a určitým způsobem v něm vyvolávají pocit bezpečí.

Dítě, jež je vychovááno liberálně, se může pro okolí jevit šťastně, ostatní děti mu mohou tuto výchovu i závidět, jelikož „*On může všechno.*“ Ale dítě samo se může cítit nejisté a trpět i nedostatkem pozornosti od svých rodičů.

3 VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE DÍTĚTE

Jako velmi důležité považuji zařadit kapitolu z vývojové psychologie, týkající se hlavně morálního vývoje dítěte, který je důležitý pro plné pochopení toho, proč se děti v určitém věku obávají nebo chovají podle určitých pevně daných schémat. Tato schémata jdou ruku v ruce s jejich věkem, i když se mohou prolínat a být velmi individuální s ohledem na prostředí a stimuly, které na dítě působí.

3.1 Kohlbergova stádia morálního vývoje dítěte

Amerického psychologa Lawrence Kohlberga považuji v tomto směru za velmi dobrý zdroj informací, jeho stádia vývoje morálky jsou velmi dobře popsána a výzkumu tohoto směru zasvětil velkou část života.

Musil (2006) uvádí, že Kohlberg v 60. letech 20. století přepracoval Piagetovu teorii morálního vývoje. Kohlberg dospěl k názoru, že opravdu existují tři stádia morálního vývoje, jak je popsal Piaget a těmi jsou:

- **předkonvenční stádium,**
- **konvenční úroveň,**
- **postkonvenční morálka.**

Později ale L. Kohlberg zjistil, že v každém stádiu lze rozlišit ještě dvě podstádia. Takže u Kohlberga se nakonec setkáváme se šesti stupni morálního vývoje.

Empirické výzkumy navíc prokázaly, že stádia neprobíhají u všech stejně. Lze najít individuální rozdíly a překrývání všech typů.

Podle Kohlberga jen 25% Američanů dosáhne za svůj život pátého a šestého vývojového stupně. Jako zástupce lidí, kteří dosáhli šestého vývojového stupně může být uveden například Gándí. (Musil, 2006)

Stupně vývoje, tak jak je popsal L. Kohlberg, uvádím v následující tabulce.

Tabulka 1: Kohlbergova stádia dle Musila (2006):

0 ° Předmorální	Dosud nemůže chápat etická pravidla a zákonitosti. Hodnocení dobrého a zlého je možné jen prostřednictvím autority. Není dobré, když prohršek provází bolestivý trest.
1 ° Heteronomní stádium - orientace na kázeň a trest. Zvnějšku podmíněná poslušnost.	Dítě je zaměřeno na poslechnutí nebo neuposlechnutí dospělého a na následky odměny nebo potrestání... jde o poslušnost k silnější moci. Chce se vyhnout potrestání.
2 ° Naivní instrumentální hédonismus . Orientace na odměnu, instrumentálně vztahová orientace.	Přizpůsobuje se, jedná konformně, aby získal odměnu. Jeho jednání je instrumentální, je nástrojem k dosažení odměny, ocenění, výhody. Jako morálně správné je to, co slouží k uspokojení potřeb, tím je člověk motivován. Vztahy mezi lidmi pojmány jako výměnný obchod.
3 ° Morálka hodného dítěte . Orientace na nadosobní shodu.	Dítě jedná tak, jak se od „hodného“ dítěte požaduje. Mravní jednání slouží k udržení dobrých vztahů, důraz je zaměřen na shodu mezi nimi. Jako dobré je bráno chování, které vyhovuje druhému a pomáhá mu. Vede k velké konformitě oproti stereotypním představám vztahu. Člověk se snaží o soulad s očekáváními a názory vlastní skupiny.
4 ° Morálka svědomí autority . Orientace na pořádek a zákon.	Dítě jedná podle sociálních norem, aby předešlo kritice autorit a tak současně pocitům viny ve svědomí. Morálně správným považuje, když splní závazky s respektem vůči autoritě. Správné chování spočívá v plnění úkolů a uznává sociální pořádek a autority.
5 ° Morálka jako forma smlouvy nebo společenské užitečnosti na jedné straně a individuálních práv na straně druhé. Orientace na státoprávní ustanovení.	Dítě uznává, že práva jednotlivce a celého společenství mají být chráněna a respektována. Chová se ve shodě se společenskými normami, aby si zachovalo uznání nezávislého pozorovatele. Dospělý si je vědom relativity hodnocení a mínění, obhajuje pravidla k dosažení souladu. Mimo legální oblast svobodně tvoří a uzavírá dohody.
6 ° Morálka plynoucí z univerzálních etických principů. Orientace na moudrost a normy. Orientace na univerzálně platné zásady.	Jedinec jedná shodně s normami, aby sám sebe nemusel odsuzovat. Obecné mravní principy platí pro všechny, tedy i pro něj. Právo je definováno jedinečně s logickou jednoznačností, univerzální platností.

Jak spolu souvisí stádia s věkem dítěte?

Další výzkum psychologa L. Kohlberga přiměl, aby přehodnotil relativní věky dětí, kdy lidé přecházejí z jednoho stadia do druhého. Zjistilo se, že lidé postupují pomaleji, než si Kohlberg zprvu myslel. Děti v předoperačním období zůstávají ve stadiu 1. Kohlberg tvrdil, že desetileté děti jsou obvykle ve stadiu 2 nebo v přechodu do stadia 2, stále ještě se rozhodují na základě svých vlastních potřeb a přání.

Ve věku 13 nebo 14 let, kdy většina dospívajících dosahuje formálních operací, začíná přechod do stadia 3, kde většina zůstane po dobu rané dospělosti. V tomto období se lidé soustředují na to, co by „dělat měli“, a na přijetí do společnosti. Ve třiceti letech asi 15 % dospělých postupuje do stadia 5. Posledního stádia, tedy č. 6, dosáhlo jen velmi málo lidí.

(Portál)

3.2 Individuální temperamentová typologie dětí

Temperament v závislosti na osobnosti dítěte. Je dána dědičností a dotváří se od prvních dnů života. Každé dítě má jinou dráždivost nervového systému, pohybové aktivity.

Matějček, (2000) uvádí, že každé dítě je individualitou, čili má jedinečnost. Máme-li s různými dětmi dosáhnout téhož cíle, pak s nimi musíme jednat různě. To znamená s ohledem na jejich individualitu a temperament. Existují děti mazlivé, nemazlivé, děti rychleji vyspívající, děti více či méně citlivé a děti málo odolné proti nepříjemným zážitkům. Pro některé děti už pohlavek může znamenat vážný citový otřes.

Temperament dětí dělíme:

Děti se sklonem k neurotickým reakcím nesnášejí ani malé životní nepříjemnosti. Drobné nezdary běžného života u nich vyvolávají nepříjemné reakce a mírné pokárání prožívají jako velký trest. U takového dítěte je při užívání trestů třeba velké opatrnosti a budeme jej pomalu otužovat.

Příliš sebevědomé děti. U takových nevádí, když jim dopřejeme, aby se srazily s realitou života a zakusily dávku těžkostí a neúspěchů. Získá tím schopnost naučit se odhadnout své síly. (Matějček, 2000)

3.3 Změny temperamentu způsobené poruchami

Již v prvních týdnech těhotenství, se mohou vyskytnout malá poškození v mozku, která se neprojeví hned, ale až později celou řadu nápadností, například zaostáváním duševních funkcí. (Matějček, 2000)

Poruchy v chování a temperamentu mohou být různé závažnosti, od lehkých mozkových dysfunkcí LMD, až po těžší poškození mozku nebo potíže s učením.

Matějček, 2000, uvádí, že tyto děti nevydrží při práci sedět, popochází, jednájí zbrkle, působí učiteli práci a je rušivým podnětem pro ostatní. Situaci navíc komplikuje to, že jednou dovede přinést z téhož předmětu dobrou známku a poté třeba pětku.

Pokud příčinu neznáme, je zde velké nebezpečí, že budeme s takovým dítětem jednat nesprávně, budeme mu omezovat pohyb a jeho neuvážené činy budeme tlumit rákoskou.

Nejlepší je poradit se v takovém případě s odborníky. Radu a pomoc lze získat v pedagogicko-psychologické poradně, či přímo u dětského psychologa.

Příklad z praxe: „ První třídou chlapec prošel, ve druhé však již byl už úplně nemožný. Jak říkají rodiče. Dostával jednu pětku za druhou a choval se jako divoch. Učitelka byla z něho zoufalá, obviňovala rodiče, že dítě rozmazlili a že nedovedou jeho neukázněnost zvládnout. Rodiče si, napolo zhroucení, stěžují, že tresty a domluvy neplatí. Přitom se zdá, že má dobré srdce a rád se s druhými rozdělí. Má také chytré nápady, takže je nepochopitelné, jak ve škole selhává. Vyšetřením se ukázalo, že příčinou obtíží je lehká mozková dysfunkce a že chlapcova inteligence je zcela normální...“ , „ ...Rodičům i škole byly vysvětleny příčiny chlapcovy poruchy a předány další pokyny pro výchovný postup.... Chlapec byl doučován v krátkých časových intervalech podle zásady, málo ale často. Bylo mu doporučeno, aby při práci stál nebo klečel. Jeho pracovní stůl byl přistaven ke zdi tak, aby ho nic nemohlo rušit. A hlavně, vymizely tresty!“ (Matějček, 2000, str. 63-64)

4 TRESTY VE VÝCHOVĚ

Tato kapitola patří mezi stěžejní části mé práce a pojednává o trestech, jejich použití, rozdělení. Rodiče se často snaží své dítě vychovávat podle jakési ideální představy. Když dítě zlobí, snaží se být trpěliví a reagovat klidně. Pak to však dojde tak daleko, že jim, jak se říká „rupnou nervy“ a dítěti naplácají. Svým chováním jsou pak naprosto šokováni, cítí vину, že selhali, zklamali. Poté se svůj přestupek snaží částečně odčinit tím, že dítěti povolí skoro všechno. Jenže opět přijde moment, kdy to nezvládnou a opět dítě fyzicky potrestají. Tento koloběh, tolerování stavu až do posledního momentu a následného potrestání je relativně běžný i u těch rodičů, kteří fyzické či duševní tresty ve výchově často radikálně odmítají.

Možná je stav způsoben tím, že dodnes nejsou známa doporučení či způsoby, jak vychovávat bez použití trestů a využití své moci silnějšího. (Buscotte, 2008)

Trest všeobecně musí zapadat do představy spravedlnosti dítěte tak, jak si ji dítě samo vytvořilo, jinak je přijímán pouze jako akt násilí, nebo msta. (Matějček, 2000)

4.1 Definice trestu

Dá se zjednodušeně říci, co je trestem pro jednoho, nemusí být i pro druhého.

Matějček definuje, že „trest není jen to, co vidíme navenek, ale i procesy, které se odehrávají v dítěti uvnitř, co dítě při trestu prožívá. Je to nepříjemný, tísnivý, ponižující pocit, kterého by se dítě nejraději rychle zbavilo a do budoucna se mu rádo vyhnulo.“ (Matějček, 2000, str. 46)

Autorka Vacínová a Langová (2007) uvádějí, že trest je spojen s negativní intrapsychickou tenzí na podkladě úzkosti a strachu, které mimo dezorganizujícího vlivu na učení mohou způsobit neurotické symptomy až organická onemocnění. Dále negativní postoje a nedůvěra ke škole, k pedagogovi... Přesto ale tresty mohou mít i své pozitivní motivační důsledky a mohou sloužit jako prostředek upevnění kázně.

Analogií trestu je odměna. Je to tedy příjemný pocit, který dítě rádo přejímá a chtělo by ho zopakovat.

4.2 Funkce trestu

Trest by podle přání rodičů měl zabránit příštím opakování nevhodného chování a měl by plnit funkci výchovnou.

Matějček (2000) uvádí, že trest by měl plnit 3 hlavní funkce:

- **Napravit škodu.**
- **Zabránit, aby se nesprávné chování opakovalo.**
- **Zbavit viníka pocitu viny.**

Napravit škodu: Podle Matějčka (2000) by mělo být samozřejmé, že dítě napraví, co zavinilo. Pokud například něco rozbije, mělo by to uklidit, pokud to umí, tak spraví, nebo zaplatí škodu ze svého kapesného. Je ale třeba dát pozor, aby dítě nápravu škody nevnímalo jako zlostný akt, ale jako akt spravedlnosti. To také znamená, že podmínky musejí být čestné- dítě musí mít dobrou možnost ušetřit, že je to v jeho psychických možnostech a celý proces nebude prodlužován nad únosnou míru.

Zabránit, aby se chování opakovalo: Ve druhé části funkce trestu se zabýváme tím, jak zabránit, aby se nesprávné chování opakovalo. Když určité chování provází pravidelně nepříjemný zážitek, dítě si dá pozor a napříště se mu vystříhá. Dítě musí být schopné pochopit, že se nachází v situaci, která ho svádí k určitému chování, ale že minule následoval za toto chování trest a že situace je podobná.

Zbavit viny: Ve třetí fázi trestu, je naším úkolem zbavit viníka pocitu viny. Tato fáze je důležitá, jelikož při trestání dochází mezi vychovatelem a dítětem k pocitu odcizení. To ovšem předpokládá, že dítě je si svého přestupku vědomo a prožívá vinu.

Bez prožitku viny by byl trest pouhým aktem násilí. Z hlediska duševní hygieny je velmi důležité, tento pocit viny z dítěte sejmout. Odkládání trestu může být pro některé děti hrozným zážitkem. Můžeme slyšet věty jako například „Počkej, až přijde tatínek, ten si to s tebou vyřídí!“.(Matějček, 2000)

4.3 Historie užívání trestů

Abychom si lépe všimli vývoje, kterým se společnost ubírá, věnovala jsem nemalý prostor kapitole historie trestů ve výchově.

Lovasová, Schmidtová (2006) uvádí, že pokud se podíváme do historie, zjistíme, že tělesné tresty byly v širokém měřítku používány například v Řecku, Římě, Egyptě či Izraeli a jejich hlavním cílem bylo udržet disciplínu. Způsoby trestání se pochopitelně v jednotlivých civilizacích lišily, ale našli bychom i některé „univerzální“ tresty, kterými bylo kupříkladu šlehání bičem nebo bití holí. Některé státy se staly pověstné používáním zvláště krutých tělesných trestů. Mezi takové patřila i Sparta, kde se používaly velmi často těžké tresty jako součást výchovy vojáků. Tento přístup převzala i středověká Evropa, podporována i postojem středověké církve k lidskému tělu, kdy bičování bylo považováno za posilování sebeovládání. Proto do jisté míry zdomácněly tělesné tresty ve školách, ježto byly s církví spjaty.

Ale už v 11. století sv. Anselm vystoupil proti krutému zacházení s dětmi. Postupem času také další myslitelé ve svých dílech často kritizovali iracionální způsoby **dětských trestů**. Neméně důležitý byl v tomto směru anglický filozof John Locke, jehož myšlenky o výchově byly jedním z hlavních motivů vedoucích polské zákonodárce k zákazu tělesných trestů ve školách v roce 1783. (Lovasová, Schmidtová, 2006)

Fyzické tresty byly dlouho vnímány jako účinný prostředek k výchově dítěte. Postupem času se ale tento názor měnil a na základě toho vstoupily v platnost zákony na ochranu dětí a mládeže.

V roce 1972 byly v Evropě zakázány fyzické tresty na školách, v roce 1980 bylo do Listiny základních práv a svobod zakomponováno, že **nepřiměřené fyzické násilí je nepřípustné**. Ovšem nebylo přesně dané, co je „nepřiměřené fyzické násilí“. To se vzápětí ukázalo jako velký problém. Zákon totiž přesně nedefinoval, co ještě spadá pod výchovu a co je již zneužívání dítěte. (Buscotte, 2008)

4.4 Statistika užívání trestů ve výchově

Podle mého názoru, někdy v průběhu výchovy svých potomků, fyzického trestu ve výchově a v České republice užil snad každý rodič. Opačného názoru bych byla, pokud by se jednalo o státy, které jsou odporem k fyzickému násilí ve výchově, vyhlášené. Mezi takové patří například Anglie.

Nyní uvedu výsledky výzkumů provedených v České republice, které se zabývají týráním v rodinách:

V roce 2004 byl dokončen projekt nazvaný Retrospektivní studie fyzického a psychického týrání v dětství u dospělé populace ČR (Bosák a kol., 2004). Jeho hlavním cílem bylo zmapovat výskyt tělesného a psychického týrání v dětství u dospělé populace. V dotazníku byly zařazeny také otázky týkající se zkušenosti respondentů s tělesnými tresty. Fakt, že 83,1% dospělých odpovědělo, že ve svém dětství některou z forem tělesného trestání či týrání zažili, je alarmující. **Z tohoto počtu 58,7% respondentů bylo sice tělesně trestáno, nikdy však tělesně týráno.** (Lovasová, Schmidtová, 2006)

Zbýlých 16,9% dotázaných uvedlo, že nebylo v dětství nikdy tělesně trestáno ani týráno.

4.4.1 Zahraniční statistika užívání trestů ve výchově

Pro globální pohled na tresty ve výchově se nemůžeme zaměřit pouze na jeden pohled z centra Evropy, ale je také dobré se porozhlédnout za hranice, minimálně v rámci Evropské unie.

Pohled do okolních států přináší autor Buscotte (2008) pro kterého se jako velmi exotickou se může jevit například Skandinávie, kde se skutečně daří vychovávat i bez fyzických trestů. Také zde vstoupil v platnost zákon z roku 1979, který v podstatě zakazuje jakékoliv násilí na dětech v rámci klasické výchovy. Také další státy, jako například Dánsko, Finsko, ale například také Rakousko, se již od 80. let řídí zákonem, který vysloveně zakazuje fyzické, ale i duševní násilí malým dětem. Tento zákon je velmi efektivní. Počet rodičů, kteří se vysloveně hlásí k nesouhlasu s fyzickými tresty od té doby rapidně vzrostl. Ve Švédsku již 80 % dětí vyrůstá bez pohlavku. To potvrzuje, že existují i jiné alternativy ve výchově.

Na konci 80. let, uskutečnil německý časopis pro rodiče *Eltern* anketu, která se týká právě výchovy dětí. Její výsledky ukázaly, že spousta rodičů vnímá fyzické tresty stále jako něco normálního a nutného. Mnoho rodičů přiznalo, že své děti bijí. Zhruba 12% rodičů uvedlo, že fyzické tresty používá pravidelně, aby docílili toho, že dítě bude poslouchat. Výzkum, který byl proveden v 90. letech, podává informace o tom, že zhruba tři čtvrtiny dětí a mladistvých dostává pohlavky. Z těchto bylo 20% bito dokonce pěstí, nebo jim bylo ubližováno jiným, brutálním způsobem. (Buscotte, 2008)

4.5 Dělení trestů

Domnívám se, že jako existuje rozličné množství druhů trestů a škála výběru je široká, tak lze uvést pouze orientační dělení, které jistě nepojme všechny druhy, ale všechny se dají v zásadě odvodit.

Tresty dělíme z hlediska času takto:

- **odložené**
- **okamžité.**

U předškolních dětí je důležité, aby trest přišel **okamžitě**. U starších je možné využít **odložení** trestu a využít úzkostného prožitku, který přináší očekávání nepříjemnosti. Je zde podobný princip, jako u dospělých provinilců, kdy má člověk čas si znovu promyslet co udělal a lituje.

Často se tresty také odkládají, protože v rodině pouze někdo zastává funkci soudu. Dítě například čeká, až přijde domů tatínek. Ten je ovšem v obtížné pozici, jelikož skutek neviděl, matka na tom není o moc lépe- žalovala a to jí v očích dítěte těžce snižuje. (Matějček, 2000)

Další dělení se zakládá na oblasti, kterou trest ovlivňuje:

- **sociální trest**
- **tělesné tresty**

Sociální trest:

Patří do něj vyhubování, hrozba dítěti mimikou, výtka, zvýšení hlasu. Dítě můžeme také vyřadit na chvíli třeba ze hry. Patří sem i trest prací. Sliby a hrozby.

K **vyhubování** Matějček (2000) uvádí, že se jedná o psychický mechanismus, který zde působí, spouští posun k nápravě a k tomu je užita lítost. Pocítí jisté odcizení od těch, kteří ho mají rádi. Právem se předpokládá, že dítě bude svého činu litovat a bude se za něj stydět. Nutnou podmínkou však je, aby mělo někoho rádo, na někom mu záleželo. Nemá-li dítě k někomu vztah, tak tato forma nemá valný účinek. Je zde ale nebezpečí, že domluvy přejdou po nějaké době do stereotypu a dítě je přestane vnímat.

Práce jako trest. Uložit dítěti práci za trest má cenu jen pokud jde o nápravu škody, kterou způsobilo. Je dobře, když dítě může co nejdříve svůj pocit viny odreagovat. Zvláštní práci nebo povinnost je také možné dítěti udělit, pokud něco zanedbalo. Ale zvláště pro děti temperamentní bývá zatížení úkoly navíc neúnosné. Je lépe tedy úkol rozdělit na kratší časové úseky a hned je snesitelnější. Práce sama o sobě by neměla být trestným prostředkem. Je to prostě životní nutnost a samozřejmost. Lásku k práci však u nikoho nevzbudíme, pokud ho prací trestáme. Naopak musíme hledět, aby byla spojována s libými prožitky. (Matějček, 2000)

Sliby a hrozby. Matějček (2000) uvádí, že pohrůžky do budoucna mají vyvolat strach a zabránit tím nějakému nežádoucímu chování. Jestliže se dítě bojí, že nebude-li se určitým způsobem chovat, tak nedostane například kolo, tak udělá maximum, aby se nežádoucímu chování vyvarovalo. Není ale dobré, aby dítě žilo trvale pod hrozbou napětí. To jej vyčerpává a neurotizuje. Velmi často se hrozba do budoucna přežene, například otec řekne synovi: „Pokud uděláš toto, pak už ode mě v životě nedostaneš ani korunu“. Ale všichni účastníci předem vědí, že splnit to nelze.

Posměšky a zahanbení. Tyto tresty děti častěji snášejí hůře než tresty tělesné. Je založen na problematickém předpokladu a rovnici „Oni se mu budou smát, on se bude stydět a tím

se napraví“. Ve skutečnosti jen zřídka pocit zahanbení vede k tomu, aby se dítě napravilo. Zpravidla totiž nesklízí posměch pro věci, které jsou v jeho moci, ale pro vzhled. Jsme tedy v této formě trestu vždy na hranici. **Tento trest tedy raději vůbec nepoužívat.**(Matějček, 2000)

Předmětný trest - odnětí hračky, zákaz sledování televize, zákaz počítače, videoher.

Tělesné tresty

Tělesný trest je jednoduchý, primitivní výchovný zásah (Matějček, 2000).

Definice a klasifikace tělesných trestů dle Lovasové, Schmidtové (2006):

Tělesným trestem je:

- je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek,
- vždy porušuje tělesnou integritu dítěte,
- zatlačuje dítě k primitivní reakci a brzdí tak vývoj osobnosti,
- zvyšuje pohotovost dítěte k agresivnímu chování,
- vždy je provázen stresem, tj. u facek a ritualizovaných výprasků chybí spravedlnost a srozumitelnost potrestání,
- jako vzorec sociálního chování se ukládá do paměti jako metoda řešení obtížných životních situací a v budoucnu slouží jako návod k jejich řešení.

Za tělesný trest jsou obecně považovány: facka, pohlavek, výprask rukou či jiným předmětem, kopanec, herda do zad, rána pravítkem nebo ukazovátkem, cvrnkání do ucha, stoj na hanbě v předpažení, klečení, kliky a dřepy, kroucení ruky, odhození, třesení, praštění hlavou o zeď, štípání, tahání a trhání vlasů, kroucení ušním boltcem, údery různými předměty do hlavy, burák (prudké přejetí palcem po zadní straně krku), škrcení, píchání špendlíkem, přivazování ke stolu nebo stromu, zalepování úst, svazování, a podobně...(Lovasová, Schmidtová, 2006)

Tělesné tresty je možno klasifikovat podle různých kritérií, např. podle účelu trestu (výchovný x nápravný), podle způsobu provádění (rukou x předmětem). Mnozí vychovatelé

(rodiče, pěstouni) používají mírnější formu tělesných trestů – plácnutí dítěte rukou, nejčastěji po zadečku nebo po ruce. Jiní trestají své dítě vařečkou, páskem nebo jiným předmětem – zdá se však, že těchto trestů ve srovnání s předchozími lety ubývá. Jako předmět pro trest užívají lidé cokoli – šňůra od žehličky, bota, dřevěný kartáč na vlasy. Tyto nástroje, pokud jsou vystaveny na určitém místě, pomáhají trestajícímu k vyvolání strachu a slouží jako výstraha. (Lovasová, Schmidtová, 2006)

Matějček (2000) uvádí, že na malého nedobrotu může nejlépe platit zatřepání s ním, jednu mu „šoupnout“ na zadek a vystrčit jej za dveře. Poté, až vychladne on i my, vysvětlíme mu, že jeho chování není hezké.

Během školního věku pak fyzický trest přestává mít smysl. Tím pádem ve starším školním věku už jsou tresty čím dál tím méně účinné, a co nemohou budovat pochvaly a povzbuzení, to tresty nezmohou. (Matějček, 2000)

4.6 Faktory ovlivňující užívání trestů

To, jaké tresty vychovávající užívá a v jakém případě, nelze jednoduše aplikovat. Velmi záleží na tom, jaký má vychovávatel k dítěti citový vztah a v jakém je celkovém duševním rozpoložení.

Matějček (2000) udává, že mezi faktory, které použití druhu trestu dominují tyto:

Nálada vychovávatele. (Dítě čeká se špatnou známkou, až bude tatínek v dobré náladě).

Společenská situace. (Je-li vychovávající se vztekajícím se dítětem v soukromí domova, nebo v přeplněné tramvaji).

Vztah vychovávající x dítě. (Jedná-li se o učitele, rodiče, babičku).

Osobnost vychovávatele. (Odráží se v ní jeho vlastní zkušenosti z dětství, vztah k rodičům, zkušenosti ze škol, zkušenosti s láskou, vztah k dalšímu účastníkovi manželského soužití).

Postoje vychovávatele k výchovným metodám. (Vychovávající uplatňuje to, čeho se bál, když byl malý on sám, co ho nejvíce zraňovalo, ponižovalo a naopak co jej povznášelo- to užije pro odměnu. Dále postoje k výchovným metodám ovlivňuje samo dítě, tím jaké je a jak na výchovné tresty nebo odměny reaguje.

Inteligence vychovávajícího. Velmi záleží na tom, jak on sám dokáže zvážit okolnosti, za kterých se dítě provinilo, jak dovede posoudit a zhodnotit situace. Závisí na tom také opatřování si pedagogických zkušeností.

Hodnotová orientace vychovávajícího.

Úroveň citové kultury vychovávajícího. Ta každého charakterizuje a závisí na schopnosti citového prožívání.

Autorita vychovatele. Měla by být přirozenou převahou osobnosti, která je vyspělejší a zralější, nad nevyzrálou, tvořící se osobností. Dítě jí může přijímat jako oporu. Příkladem je to, když jednomu rodiči stačí, aby se na dítě zamračil a je klid, druhý může zakřičet a nic se neděje. Autoritu jako takovou podryvá nejvíce nedůslednost. (Matějček, 2000)

4.7 Vliv trestů a týrání na osobnost dítěte

Vliv trestů na osobnost dítěte popisuje Lovasová, Schmidtová (2006) jako riziko pro bezpečný vývoj osobnosti dítěte. Tělesný trest či tělesné týrání může být stresující a zatěžující situace. Může se jednat v tomto případě o obecně o opakované, bolestivé, předpověditelné trauma.

Posttraumatická stresová porucha se projevuje na psychické, emoční i sociální rovině. Někdy trvá i několik let a nedaří se ji zpočátku dát dohromady s jejím vyvolávajícím impulzem.

Projevy posttraumatické stressové poruchy jsou různé, ale dá se říci, že se projevuje znovuprožíváním traumatického obsahu v podobě děsivých snů, opakujících se myšlenkách a obrazech. Dítě může prožívat nápadný úbytek aktivity, otupělost, amnézii, citovou zploštělost, depersonalizační prožitky. Ale dítě se také může zdát hyperaktivní, stále jakoby „něco čeká“, je nesoustředěné, trpí problémy s usínáním, je zvýšeně bdělé, úlekem reaguje na překvapení. Může dojít i k somatickému projevu emocí a strachu dítěte, které se pak projevují jako bolesti či tělesné obtíže bez jednoduše odhalitelných příčin.

Pokud dítě vyrůstá od útlého dětství v podmínkách, kde je zcela zásadně narušena jeho potřeba bezpečí, svět je pro něho neustále riziko. Jeho sebepojetí je narušené do budoucího života s tím, že „ono je špatné a že si zasloužilo být potrestáno“.

Dítě může mít v pozdějším věku potíže s navazováním vztahů, nebo bude vůči lidem ustrašené, či naopak agresivní. Nepřiměřené užívání tělesných trestů může vést ve vývoji dospívajícího a dospělého k poruchám chování, poruchám osobnosti, týrání partnera nebo vlastního dítěte, k alkoholismu, závislosti na návykových látkách. O tomto způsobu přenášení vzorců nežádoucího chování se pozastavuji v další kapitole. (Lovasová, Schmidtová, 2006)

4.8 Vliv násilné výchovy na osobnost v dospělém věku

Tak, jako mají tresty a násilí vliv na dítě v jeho momentální situaci v celém dětství, tak v pozdějším období dospělosti jsou sice, pozapomenuty, ale vzorec, který byl na ně, jako děti, používán, si s sebou nesou i dále.

Ve většině případů člověku zůstává jeho vlastní dětské utrpení emocionálně skryto a přenáší jej do další generace. Dospělý člověk, který skrýval emoce ze způsobu, jakým byl vychováván, se může podobných emocí zbavit tak, že je deleguje na vlastní dítě. Může si k tomu použít několik obranných mechanismů typu racionalizace („musím svého syna pořádně vychovávat“), přesunutí („nikoliv můj otec, nýbrž můj syn mi ubližuje tím, že zlobí“) nebo idealizace („dříve jsme byli bití řemenem a jak nám to prospělo“). Abychom se těmto nevědomým výchovným zásahům vyhnuli, musíme si jich začít být nejdříve vědomi. (Lovasová, Schmidtová, 2006)

Autor Buscotte (2008) uvádí, že u dětí, které vyrůstaly v klidném a mírumilovném prostředí, pochopitelně existuje mnohem větší pravděpodobnost, že budou i v dospělosti schopny si s konfliktními situacemi poradit a že budou mít schopnost v klidu jednat.

Statistiky ukazují, že kontakt s násilím v rodině v dětství, zvyšuje riziko, že dítě bude ve své dospělosti také agresivní. Násilné chování pak dítě může prokazovat i vůči svým spolužákům ve škole, nebo později v partnerství. Dítěti nebylo vštípeno, že je možné se i za konfliktních situací chovat mírně.

U chlapců, kteří byli obětí násilí v rodině, existuje vysoké riziko, že budou týrat buď svou partnerku a budou mít sklony k agresivitě. U dívek, které byly podrobeny domácímu násilí se zase ukazuje, že si často v dospělosti vyberou partnera, který je agresivní, a jsou poté obětí násilí na celá léta.

Obě skutečnosti, že z oběti vyroste pachatel, nebo že obětí zůstane v dospělosti, jsou velice pravděpodobné. Zabránit tomu lze pouze pokud se násilí uchráníme.(Buscotte, 2008)

Obecný náhled na násilí při výchově, z pohledu dětských psychologů je takový, že četná pozorování prokázala, že tresty nemají v podstatě žádný efekt. Mnozí rodiče se domnívají, že pokud si s dítětem „vážně promluví“, tak mnoho nezískají a že je třeba uplatnit metodu trestu. Nejlépe si myslí, že například pár facek dítěti nejlépe osvětlí, že provedlo něco špatného. Dítě si ale odnese jen to, že problémy se řeší silou. Což si nese do svého dalšího života.

Prakticky se lze na násilí ve výchově podívat z pozice rodiče takto, uvádí dále Buscotte (2008):

Pokud dítě řekne rodiči například „ty krávo“ a vy mu za to sprostě vynadáte, asi těžko pochopí, že se zachovalo nevhodně...

Pokud po rodiči hodilo kostkou z lega a ten ji po něm hodí zpátky, naučí se, že má každé nevhodné chování vracet.

Pokud rodič zbije starší dceru pro to, že uhodila svého mladšího bratra, vezme si z toho následující ponaučení: Fyzické násilí a bití je v pořádku. Člověk se prostě jen nesmí nechat přistihnout při činu.(Buscotte, 2008)

Teorii o přenosu násilného vzoru do dalšího života hovoří i autor Čapek (2008), který uvádí, že se tradičně předpokládá, že fyzické tresty působí zastrašujícím dojmem, zkušenosti a výzkumy však ukazují, že strach působí jen velmi omezenou dobu. Potrestaný prožívá hlubokou frustraci a prožívá také ponížení, vztek, touhu po pomstě. Tyto emoce dříve či později vedou k agresivním postojům, popřípadě delikvenci.

Domnívám se, že tato teorie se staví na velmi dobrých základech, protože mé vlastní zkušenosti z několika zahraničních pobytů jako au-pair v Anglii i Irsku jasně hoří o tom, že pokud není v rodině používáno násilí, děti pokládají používání násilí jako za velký extrém a nepovažují násilí od rodičů jako běžnou složku výchovy. Rodiče také nemají problém s tím, děti nebít. Jelikož byli také vychováváni bez násilí, nemají tendence dítě uhodit. Tento příklad z mé praxe vychovatelky jasně potvrzuje, že existují vzorce chování, které se

předávají z generace na generaci. Na tomto principu pracují teorie sloužící pro vysvětlení přenosu domácího násilí mezi partnery.

Myslím si, že rodiče, škola i sociální pracovníci mají velkou šanci a mohou dospívajícímu názorně ukázat, že se lze násilí vyhnout a že to bude dospívajícímu motivací k vedení dalšího života bez násilí.

Další poznatek o vlivu fyzických trestů na pozdější vývoj osobnosti ukazuje kanadská studie ze září 2009, založená na 1510 respondentech, kterou tvořily děti od dvou do čtyř let, poté ty stejné děti od pěti do devíti a nakonec v počátku docházky na střední školu. Výzkum provedl psycholog Murray Strauss. Ten zjistil, že děti, které byly během dětství bity minimálně třikrát do týdne, dosahovaly v IQ testech v průměru o pět bodů méně než ty, které bity nebyly. Tyto výsledky profesor představil na 14. Mezinárodní konferenci o násilí, která se konala v Kalifornii. (volně přeloženo ze Strauss, 2010)

4.9 Moderní přístupy v použití trestů ve výchově

Tak jako v historii bylo spíše trestů hojně využíváno, tak dnes se od tohoto názoru velmi upouští. Domnívám se, že tento pozitivní obrat jistě způsobila větší informovanost odborné i laické veřejnosti a lepší podmínky pro studium dětské psychiky a neohraničenost prováděných studií časem. Přístupy, které by se daly také nazvat alternativními, ale tresty zcela ze svého repertoáru nevyklučují, nicméně za předpokladu dodržení určitých zásad.

Autoři se ve svých přístupech rozdělují. Někteří, jako například Buscotte, se velmi přiklání na stranu toho, upustit od tělesných trestů úplně. Buscotte (2008) píše, že jizvy na těle se zahojí, jizvy na duši však ne. Velmi dlouho podle něj přetrvávají pocity ponížení a studu, které dítě při trestu prožívá. Právě proto považují děti tělesné a psychické tresty od rodičů za jednu z nejhorších věcí, kterou může rodič vlastnímu dítěti provést.

Rodiče, kteří se o výchovu více zajímají a měli by zájem se seznámit s nejnovějšími výchovnými trendy mohou navštívit například některou z výchovných poraden. Možností jsou poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, nebo mohou navštívit dětského klinického psychologa, kde se mohou v rámci různých sezení seznámit s alternativními postupy ve výchově, které nenesou prvky jakéhokoliv násilí. Rodiče se zde také naučí, jak

zvládat obtížné výchovné situace bez násilí a trestů a jak více porozumět svému dítěti. (Buscotte, 2008)

Naproti názoru Buscotte, je Matějček shovívavějším a udává, že malé plácnutí dítěti neuškodí. Matějček (2000) radí jak a kdy užívat trestů. Dodržovat hlavně zásadu úměrnosti, tak aby mezi proviněním a trestem byla úměrnost.

Trest i odměna by měly být úměrné věku dítěte. Například malé dítě můžeme odměnit bonbonem za to, že se statečně zachovalo před lékařem. Pro školní dítě už by taková odměna nebyla povzbuzující. Obecně lze vyjádřit, že se ztrácí s věkem závislost na příjemných a nepříjemných tělesných pocitech. Ale nabývají významu ocenění, pochvala, domluva, trest.

Trest (ale i odměna) by měly být dítěti srozumitelné. Dítě nesmí být trestáno za nějakou tajemnou vinu. Trest za tajemnou vinu, zvláště když přichází z rukou milované osoby, tak jej uvádí ve zmatek. Bylo by to podobné, jako trestat jej z rozmaru nebo špatné nálady. Musíme ale dát pozor, aby dítě nebralo jako trest třeba odloučení od matky, kterou má velmi rádo. Dítě si samotu například může spojit s tím, že mu matka několikrát řekla „Jsi hrozný, jdi, nechci tě vidět!“ a najednou se to splnilo a matka je opravdu v nedohlednu. Například v nemocnici, pokud je dítě hospitalizováno od matky, může při návštěvě rodičů je odmítat, nebo být agresivní a jejich vztah to může hluboce poznamenat. Proto je důležité, aby na každou změnu bylo předškolní dítě dobře připraveno. Stačí krátký rozhovor a pocit, že rodič za dítětem stojí. (Matějček, 2000)

Bohatá a členitá soustava výchovných prostředků. V odměnách i trestech je třeba se vyvarovat stereotypu. Jestliže rodiče na každý přestupek dítěte reagují stejným trestem, je celá výchova spojena s touto jednoduchostí. Jestliže dítě už předem ví, že bude výprask nebo dlouhé kázání, přestane za nějakou dobu tato zákroky vnímat. Vůči podnětům, které se stereotypně opakují, pozornost rychle ochabuje. (Matějček, 2000)

Nepřehánět. Jestliže začneme s příliš silnými tresty, nemáme možnost je dále stupňovat. Těžko stupňovat tělesné tresty, když už teď se jich podává v krajních dávkách. Přespříliš silné tresty vedou k útlumu, apatii, pasivitě, nebo se můžeme dočkat naopak vzbouření a touze po pomstě. Čím jsou děti starší, tím spíše dochází k pocitům touhy po pomstě a vzbouření. (Matějček, 2000)

Důslednost. Nedůslednost uvádí dítě ve zmatek a vychovatele v jeho očích snižuje. Zde musíme rozlišit, jestli dochází k rozporu výchovy dvou partnerů- otce x matky, nebo dvou výchovných prostředí-rodina x škola. Je-li dítě od jednoho vychovatele za něco trestáno a u druhého si to může dovolit, je to velmi nebezpečný postup.(Matějček, 2000)

4.9.1 Intervence dle individuální psychologie

Porozumět více dítěti, nebo mladistvému jako proces pro vyřešení výchovných problémů se snaží i americký psycholog Rudolf Dreikurs. Ten uvádí, že tak jako si rodiče kladou cíle, výchovné cíle, tak i mladiství cíle mají. Ty se vztahují k situacím, ve kterých se právě nacházejí. R. Dreikurs, psycholog, se domnívá, že sociálně negativní cíle mladistvých se dají shrnout do čtyř skupin: (Vacínová, Langová, 2007)

1. skupina - mladistvý si dává za cíl získat pozornost dospělého. Mylně si spojuje pozornost dospělého s jeho akceptací a uznáním. Věnuje-li dospělý chování mladistvého pozornost, i negativní, toto chování upevňuje.

2. skupina - mladistvý bojuje s dospělým o moc. Když si mladistvý myslí, že není uznáván, nebo mu významný člověk nevěnuje tolik pozornosti, kolik by si přál, může se s ním začít hádat, nebo dělat opak toho, co je po něm požadováno. Pokud ho vyprovokuje, je spokojen. R. Dreikurs dospělým doporučuje, aby se k boji s mladistvými nikdy nenechali vyprovokovat a na místě situaci zklidnili.

3. skupina - mladistvý se dospělému mstí. Cítí se zraněn, protože druhý prosadil svou vůli a proto chce zranit toho, s kým prohrál. R. Dreikurs doporučuje rozhovor mezi čtyřma očima.

4. skupina - manifestace neschopnosti. Nepodaří-li se jedinci dosáhnout uznání bojem o moc pomstou, cítí se být deprimován, totálně odvržený, neúspěšný, neschopný a tím i bezmocný. Často se tak chovají jedinci s nízkým sebevědomím, kteří se poté bojí dalšího prověřování své osoby u individuálních úkolů. R. Dreikurs doporučuje dospělým, aby se i přes své neúspěchy v získávání dítěte ke spolupráci nevzdávali a opakovaně mu nabízeli svou pomoc.(Vacínová, Langová, 2007)

4.9.2 Aktivní ignorování

Autor Sharry (2006) doporučuje jako nejvhodnější postup pro řešení malých přestupků bez trestů metodu aktivního ignorování. Nejlepších výsledků je dosaženo, pokud se soustředíme na zcela konkrétní formu chování. Rodiče si ale musí uvědomit, jestli ignorování vydrží. Například někteří rodiče nedokážou ignorováním přecházet hrubá slova a cítí, že je v takové situaci okamžitě potřebují řešit postihem. Z praxe vyplývá, že je pro rodiče nejvhodnější řešit ignorováním tyto druhy chování: Ječení, výbuchy vzteku, přechytralé odůvodňování, drzost, odmlouvání, zlobení při jídle, dělání grimas, roztržky, sprostá slova. Aktivní ignorace znamená, že danému chování nevěnujeme žádnou pozornost. Doporučuje se odvrátit se od dítěte, nenavazovat oční kontakt, zároveň zachovat naprostý klid. Jakmile se dítě vzdá negativního chování, například přestane řvát a kopat, ihned mu věnujte aktivní pozornost. Zlobení bude postupem času kratší a bude ustávat.

Velmi dobrou metodou řešení konfliktů může být i systém „brzdy“. Dítěti je vysvětleno, kde se „brzda“ nachází. Je to místo, kam se půjde uklidnit, pokud dojde k roztržce. Dítě musí vědět, že brzda není trest, ale má pomoc zlepšit komunikaci. Využívá se u malých dětí židle otočená ke stěně, u starších místo v ložnici nebo v hale. Princip spočívá ve varování „Okamžitě s tím přestaň, nebo půjdeš na brzdu“. Pokud dítě nepřestane, je odesláno na místo a tam musí vydržet nejméně 2 minuty být zcela zticha a nejméně 5 minut celkově. Brzda by neměla přesáhnout 10 minut. Při agresivitě k jiným dětem nebo tvorům se brzdy užívá bez varování a jsou k ní odesláni hned. (Sharry, 2006)

4.9.3 Pozitivní rodičovství

V České republice se otevřela kampaň s názvem „Pozitivní rodičovství“, kterou rozběhla nadace Naše dítě. Tato kampaň je novou součástí kampaně, která je u veřejnosti již známá. Domnívám se, že Nadace naše dítě, je natolik medializovanou a spořádanou organizací, že její nový cyklus, zaměřený na pozitivní rodičovství, bude mít velký úspěch. Bohužel není pravděpodobně velký úspěch ve snaze změnit styl výchovy u lidí, kteří se teoretickým výchovným základům nijak nevěnují, ani nemají zájem a pro výchovu svých potomků používají to, co na ně platilo v dětství. Nyní uvádím informace, které o těchto seminářích uvádí na svých internetových stránkách sama nadace:

Nadace Naše dítě je znepokojena procentem fyzických trestů u dětí, které často přechází i v týrání. Cyklus seminářů a celá kampaň, si klade mimo jiné za cíl vést rodiče k přemýšlení nad problematikou výchovy a rodičovského poslání. Snaží se o změnu a nový náhled na užívání trestů ve výchově, také o náhradu nevhodných trestů efektivními výchovnými metodami.

Cyklus seminářů s výstižným názvem POZITIVNÍ RODIČOVSTVÍ je novou součástí kampaně, která běží již dlouhou dobu a jejím názvem je „STOP násilí na dětech“. Spolu s odborníky si klade za cíl předat dále zkušenosti z oblasti výchovy s použitím alternativních trestů v čase, který není dnes pro rodinu příliš příznivý.

Obrázek 1: Promo kampaně za Pozitivní rodičovství, nadace Naše dítě. Zdroj: www.nasedite.cz

Pozitivní rodičovství znamená, že rodiče dětem poskytují bezpodmínečnou lásku, bezpečí a podporu, tráví s nimi dostatek času a naslouchají jim. Také dětem stanovují hranice a na nežádoucí chování reagují domluvou nebo takovou formou trestu, která je nenásilná. Předcházejí tak psychickým či fyzickým trestům, které se snadno mění v týrání s poškozujícími následky do dalšího života dítěte. (Naše dítě, 2010)

Pozitivním rodičovstvím rozumí chování rodičů založené na nejlepším zájmu dítěte, které je výchovné, posilující a nenásilné a které poskytuje uznání a zároveň umožňující plný rozvoj dítěte.

Cílem kampaně je především ochrana dětí před fyzickými i psychickými tresty. Děti, které jsou vychovávány s respektem a bez násilných prvků, jsou kromě jiného více komunikativní, mají méně emočních problémů a lépe přebírají zodpovědnost za své chování.

V kampani je zdůrazňováno, že **bití není výchovný prostředek**. Dospělí by měli respektovat osobnost dětí, jejich lidskou důstojnost a práva. Dospělí v časové tísní nebo situacích, kdy si nevědí rady pak velmi snadno sáhnou k fyzickým či psychickým trestům. (Naše dítě, 2010)

4.10 Přístupy používání trestů v zahraničí

Velmi zajímavý je pohled na používání trestů v zahraničí. Je v povědomí veřejnosti, že například státy jako Anglie a Irsko tělesné tresty neschvalují. Méně časté ale bývají informace o trestech z ostatních států.

Jako první uvádím přístup ve skandinávských zemích, Rakousku, Německu. Tam jsou fyzické tresty formálně zakázány a morálně odsuzovány. V jejich pohledu jsou tělesné tresty totožné s tělesným týráním, resp. jsou považovány za jednu z forem týrání. Iniciativu ke změně postojů společnosti k používání tělesných trestů vyvíjí například Rada Evropy i řada neziskových organizací a odborníků.

K pozitivnímu patří, že tělesné tresty v rodině a škole jsou zakázány také ve Švédsku od roku 1979, a ve Finsku od roku 1983. Následují je další země jako například v Norsku (1987), Rakousku (1989), Kypru (1994), Dánsku (1997), Litvě (1998), Řecku (1999), Německu (2000). (Lovasová, Schmidtová, 2006)

Bohužel, naproti veškerým idealizacím se na začátku roku 2006 zveřejněna informace, že ve Švédsku stoupá počet tělesných trestů a to i navzdory tomu, že tělesné tresty jsou již 25 let zakázány. Toto prohlášení učinila ombudsmanka pro děti na základě údajů získaných z úřadů sociální péče, policie a státního zástupce. Pravděpodobně jsou ale počty ještě vyšší. (Lovasová, Schmidtová, 2006)

Názory na tělesné tresty u dětí se různí – zatímco někde je to podporovaný výchovný prostředek, jinde je to čin postavený mimo zákon. Všeobecně lze říci, že současný trend ve většině rozvinutých zemí je uzákonit tělesné tresty jako ilegální a postavit je na roveň týrání dětí. Státy jako Švédsko, Norsko, Dánsko, Finsko, Rakousko, Kypr, Lotyšsko, Ukrajina,

Chorvatsko, Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko, Německo, Izrael a Island zakázaly tělesné trestání dětí úplně.

Naproti tomu, na zajímavém bodě se můžeme na situaci podívat v Austrálii, kde je úroveň tělesného trestu, který může být na dítě uplatněn, regulována zákonem: fyzické trestání dětí za účelem dosáhnout u nich poslušnosti je dovoleno pouze, pokud se jedná o tzv. rozumný tělesný trest a je použit za účelem napravit chování dítěte. Ale „rozumný tělesný trest“ je termín, který lze jen těžko přesně definovat. Zákon zahrnuje i tyto faktory, které podle zákona zahrnují: věk dítěte, postavu, zdravotní stav dítěte a jeho mentální status, důvod potrestání a forma, poškození způsobené dítěti. (Lovasová, Schmidtová, 2006)

V USA nejsou tělesné tresty zakázány, v některých státech však je povolena pouze určitá forma, např. trestání vařečkou. Ale tělesné tresty ve školách jsou v některých státech USA dovoleny.

Ve Východní Asii (Čína, Taiwan, Japonsko, Korea) je fyzické trestání vlastních dětí legální a to dokonce i v těch zemích Východní Asie, které jsou považovány za takzvaně prozápadní (Singapur, Hongkong). Tamní výchovná kultura je založena na přesvědčení, že alespoň mírný tělesný trest je ve výchově dětí nezastupitelný. Čína a Taiwan však zakázaly tělesné tresty ve školách

Vzhledem k tomu, že zákazem trestů je nejznámější Anglie, zákaz trestů ve školách tam byl uzákoněn na soukromých školách až roku 1999. Na státních o něco dříve.

Anglie vedla diskuzi o tom, zda tělesné tresty postavit mimo zákon i v rodině. K tomu však nebylo přistoupeno z několika důvodů:

- stát nebude zasahovat do soukromých záležitostí rodiny, kterými je míněna také výchova dětí,
- rodiče mohou své dítě fyzicky potrestat, pokud je to v jeho vlastním zájmu a „pro jeho dobro“,
- každý rodič by měl rozpoznat rozdíl mezi tělesným trestem a týráním,
- rodič může své dítě fyzicky potrestat, pokud si myslí, že to bylo v dané chvíli výchovné a nutné, musí však být schopen to před soudem dokázat. (Lovasová, Schmidtová, 2006)

4.11 Odborná intervence v poradnách

Často se stává, že rodiče si už se svým potomkem neví rady, vyzkoušeli vše možné i nemožné. Poslední co jim zbývá, je často návštěva odborného zařízení, ať už psychologa, nebo pedagogicko-psychologické poradny. Jejich očekávání od těchto zařízení jsou většinou taková, že čekají na informace, jak svého potomka ještě účelněji trestat než to dělali doposud.

Nadměrné používání trestů dítě mladšího školního věku většinou vede v apatii, pasivitu. U staršího dítěte vyvolává častěji zlobu, agresi, touhu po pomstě. Pozor zvláště tam, kde se v zápalu hněvu trest přežene.

Přehánění trestů vede zpravidla z osobnosti vychovatele. Může jít o komplexy méněcennosti nebo nesplněnou touhu, ve které mu dítě stojí v cestě. Při bližším zkoumání se velmi často odhalí, že rodič je nešťastný v manželství, nebo měl jiné citové naděje, ale dítě je udržovalo ve sterém vztahu. (Matějček, 2000)

Příklad z praxe: „Jak ho tedy máme trestat?“ ptají se mě rodiče pětiletého chlapce, který stále ubližuje mladší sestřičce a který ze strachu před výpraskem utekl z domova a udělal „ostudu“. A stejnými slovy se ptá matka čtrnáctileté dcery, která jí dala jednu přes pusy a dcera jí to vrátila. Všichni žádají nějaký jednoduchý, výchovný recept, ve kterém by bylo jednoznačně uvedeno, jakého léku použít, jaké má být denní dávkování a jak dlouho má léčba trvat. Jinými slovy, jestli mají vzít na pomoc rákosku, zůstat u pohlavků, zavřít dítě doma a nepustit ven, nebo je poslat bez večeře spát.“ (Matějček, 2000, str. 12)

Zde dochází u odborného poradenství ke zklamání, jelikož rodiče nedostanou žádný zaručený recept. Rodiče bývají také dotčeni, že se odborník vyptává na věci, které se jim zdají nepodstatné při řešení jejich problému.

Konkrétní informace, které odborník při problémech ve výchově zjišťuje, jsou:

- Co se dělo při narození dítěte a po něm.
- Těšili se rodiče na dítě?
- Jaké bylo soužití rodičů před narozením dítěte.
- Jaké byly jejich postoje k narozenému dítěti a jak se postoje dále vyvíjely.

- Kdy se míra trestů ve výchově dovršila.
- Odkdy se dítě zdá být „beznadějným případem“?

Částečný posun se ve věci udává, když rodiče pochopí, že věc není zcela jednoduchá a že nebude možné ji vyřešit naráz a jednou provždy a bez jejich přispění.

Po pár sezeních v poradně se často rodičovská otázka, kterou kladli na začátku a která zněla „jak ho máme trestat?“ změnila na „Co tedy máme dělat?“.

Pokud máme rodičům adekvátně pomoci, musíme najít příčiny jejich vychovatelského neúspěchu.

Hodně rodičů si stěžuje, že si dítě z trestů nic nebere, že si je snad nepamatuje. Příčiny mohou být na obou stranách. Buď vychovatelé nedovedli dost dobře v různých situacích ukázat dítěti to, co je nežádoucí, anebo schopnost dítěte učit se ze zkušeností je skutečně snížena. To může mít na svědomí poškození mozku, kdy chování dítěte je charakterizováno překotností, nebo se to vyskytuje u dětí, které žily bez citového vztahu a trpí tzv. citovou deprivací. Dále také u osobností psychopatických nebo duševně nemocných. (Matějček, 2000)

Nesmíme ovšem zapomínat, že každé dítě je konstitučně jiné, některé je ukvapené, či zbrklé takže se nestačí upamatovat na minulé nepříjemné zážitky. Tady je trestání problematické. Zde se uplatňují hlavně odměny a posilování žádoucího chování.

Odborník v poradně musí také dobře vyšetřit dítě, zda netrpí vrozenou poruchou mozku, nebo různým druhem neobratnosti, mozkovou dysfunkcí, ADHD.

Mohou se objevit i děti se sníženým nadáním, které není na první pohled nápadné a ty na sebe svolávají nejvíce nevhodných a nespravedlivých trestů. Mezi pacienty dětských psychiatrických zařízení je těchto dětí asi dvě třetiny. Než se však takové děti dostaly do péče poradny, byly na nich často uplatněny všechny výchovné styly. Je mu omezena svoboda pohybu a rodiče mu své zklamání nad ním dávají pocítit. (Matějček, 2000)

Autor Kohoutek (2007) poukazuje, že za množstvím vrozených vývojových poruch dítěte se skrývá působení nemocí na matku. Zarděnky, syfilis, hyperemesis gravidarum. Na vlivy porodní a poporodní hlavně průběh porodu a novorozenecká žloutenka, asfyxie, překotný

porod. Z těchto faktorů vyvstávají následky jako mozková obrna, poruchy motoriky, ADHD... (Kohoutek, 2007)

Důležité pro celou rodinu, která spolupráce s odborným výchovným zařízením vytvořit **ovzduší spolupráce**. Aby dítě i jeho rodiče věděli, že spějí **ke společnému cíli**. Dítě se musí cítit ujistěno, že ho v jeho těžkostech chápeme. Je třeba **podpořit udělování pochval** a povzbuzení. Odborná pomoc by měla být pomoci rodičům v takovém případě vyrovnat se s možnostmi dítěte. To znamená někdy nároky snížit.

Dosáhnout dobré spolupráce se školou, tj. upravit dítěti pracovní program, aby v něm bylo místo na práci i zábavu. Pokud se rodičům podaří rozumět sobě a rozumět dítěti, tak to je první krok na dobré cestě. (Matějček, 2000)

Domnívám se, že pokud rodiče vyhledají odbornou pomoc, je to velmi pozitivní ukazatel toho, že chtějí s neutěšeným chováním svého potomka opravdu něco dělat. Pokud opravdu chtějí a pokud chce i jejich dítě, může se situace v rodině po poradenské intervenci velmi dobře změnit. Změna ale nebude patrná hned, dlouho totiž v rodičích přežívají sklony k používání původních výchovných metod a dítě z opatrnosti nemusí hned všechny výchovné změny reflektovat.

4.12 Hranice mezi tělesným trestem a fyzickým týráním

Hranice mezi tělesným trestáním a týráním dítěte je v praxi poněkud nejednoznačná a její vymezení je poměrně složitá záležitost. Nyní uvedu, jak tento rozdíl hodnotí OSN: tělesné trestání dětí se stává podle této organizace tělesným týráním tehdy, je-li trest prováděn: za pomoci předmětů (vařečka, řemen, vodítka na psa atd.), nebo na citlivou část těla (hlava, břicho, oblast pohlavních orgánů, dlaně a plosky), nebo když po ranách zůstávají na těle stopy, např. otoky, modřiny, škrábance. (Lovasová, Schmidtová, 2006)

Autorky Bechyňová, Konvičková (2008) uvádějí, jako nejefektivnější způsob, jak zjistit míru zanedbávání dítěte multidisciplinární diagnostický přístup. V rámci tohoto je nutné zhodnotit komplexně individuální situaci dítěte i celkovou situaci rodiny. Na diagnostice

může pracovat psycholog, dětský lékař, pracovník školy. Zdrojem pro vytipování rodiny může být dotazník ze školy, či lékařská dokumentace dítěte.

Nadace Naše dítě, uvádí, že v roce 2005 zaznamenali sociální pracovníci 1983 případů, kdy bylo dítě sexuálně zneužito nebo tělesně a psychicky týráno (oproti roku 2000 o 626 případech). Tři děti prokazatelně na následky týrání zemřely.

Podle policejních zdrojů bylo od roku 2001 až 2004 znásilněno nebo pohlavně zneužito téměř 4300 dětí.

Tabulka 2: Počet týraných a sexuálně zneužívaných dětí. Zpracováno ze statistických údajů MPSV, zdroj: www.nasedite.cz

Počty týraných a sexuálně zneužívaných dětí v ČR			
Rok	Počet týraných dětí (psychické a tělesné týrání)	Počet sexuálně zneužitých dětí	Celkem
2000	743	614	1357
2001	884	522	1406
2002	698	537	1235
2003	950	665	1615
2004	1028	698	1726
2005	1319	664	1983
Celkem	5622	3700	9322

Na závěr této kapitoly bych uvedla, že jak ale ukazují statistiky, bohužel počty týraných a zneužívaných dětí mají v České republice rostoucí trend. Je to velmi negativní věc a překvapivá, hlavně z hlediska toho, že je organizováno velké množství akcí proti týrání, je lepší síť záchytu těchto událostí a informace jsou velmi dostupné.

5 LEGISLATIVA

Považuji za velmi pozitivní, že týrání a zneužívání dětí je pevně zakotveno v zákonech a státních dokumentech a že je možné, pokud se situaci podaří odhalit se o tyto dokumenty pevně opřít při řešení a definování těchto činů.

5.1 Úmluva o právech dítěte

Povinnost státu chránit děti před všemi formami týrání, zneužívání i zanedbávání, vyplývá z řady mezinárodních dohod.

Tento dokument lze považovat za nejvýznamnější právní dokument v oblasti ochrany dětských práv. ČSFR úmluvu ratifikovala v roce 1991. Ta byla následně převzata ČR jako zákon č. 104/1991 Sb. Úmluva výrazně posiluje práva dítěte a zdůrazňuje možnost jeho ochrany.

Z pohledu trestů ve výchově je důležitý článek číslo 19 Úmluvy, kde je upravena povinnost smluvních stran činit všechna možná opatření k ochraně dětí před jakýmkoliv duševním, tělesným násilím, urážením nebo zneužíváním, zanedbáváním či nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním. K tomu mají státy provádět sociální programy na pomoc dětem a jako prevenci násilí. (Bechyňová, Konvičková, 2007)

5.2 Sociálně právní ochrana dětí

Zákon o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů soustřeďuje ochranu dětí do jednoho uceleného předpisu. Zahrnuje především zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj, výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnově narušených funkcí rodiny. Základním principem je zájem o blaho dítěte.

Jsou zde uvedena práva dětí, jako například právo požádat výkonné orgány o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv. (Bechyňová, Konvičková, 2007)

ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI

Zde v závěru bych ráda shrnula poznatky, které jsem již uvedla v teoretické části.

Velmi důležitým činitelem při aplikování výchovy v rodině je především cit vychovávatele a hned na dalším místě jsou vědomosti, které vychovávatel má. Dále se výrazně projevuje vůle vychovávaného, ať už pozitivní, nebo negativní.

V první části teoretické práce jsem shrnula pojmosloví trestu ve výchově, druhy trestu a jejich třídění. Dále také poznatky o výchově.

Je velmi důležité si uvědomit, kde ještě zacházíme ve výchově s trestem a kde se trest již blíží týrání dítěte, jak na tuto skutečnost upozorňují mnohé výzkumné studie. Pro úplnost jsem uvedla také studie, které se zabývají tresty ve výchově v zahraničí, kde bývají různé tendence, jako například ve Velké Británii, kde je již tradičně užívání tělesných trestů společností velmi odsuzováno. O této skutečnosti jsem se mohla přesvědčit při svém půlročním pobytu v Anglii.

Vhodným pomocníkem při výchově jako celku mohou být alternativy pro tresty. Může jít o smluvené signály rodiče s dítětem, které jsou jasně dané a kterým obě strany dobře rozumí. Pokud tento systém pracuje správně a komunikace mezi vychovávatelem a vychovávaným je obousměrná, je ve výchově skoro vyhráno. Jak jsem již ale uvedla, dítě musí chápat za co je trestáno, či co je neseno na jeho chování nelibě, protože jen pak je trest účinný, jinak jej dítě vnímá jako křivdu.

Zajímavé jsou i vlivy fyzických trestů na pozdější vývoj dítěte a jeho život v dospělém věku, kdy způsob výchovy, která na něm byla uplatňována, přenáší na své potomky. Také agresori, kteří jsou pachateli domácího násilí, byli dle výzkumů často v dětství tělesně trestáni, nebo se u nich násilí v primární rodině vyskytovalo vůči jiným členům.

Tím, jak rodiče vychovávají své potomky, zda používají tělesné tresty, jsem se zabývala v praktické části.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

ÚVOD

V praktické části se zabývám postoji rodičů k výchově. Zda své děti trestají a také jakým způsobem.

Jako stěžejní bych uvedla porovnání s názorem lidí, kteří ještě nemají děti. U těchto lidí se zaměřuji v dotazníkovém šetření na jejich rozhodnutí, jak budou v budoucnu vychovávat své děti a porovnám je s názory rodičů, kteří již vychovávají.

Zajímá mne, zda je výrazný rozdíl mezi tím, jak se mladí lidé rozhodli vychovat v budoucnu své děti a mezi tím, jak rodiče své děti vychovávají.

Domnívám se, že po vzoru zahraničních tendencí, které jsou výrazně proti tělesným trestům, jsou lidé nakloněni výchově bez trestů, zaměřené pozitivně na odměňování. Jenže jiné jsou předpoklady a rozhodnutí mladých lidí a jiné jsou potom praktické zkušenosti. Lidé se často rozhodnou, že budou vychovávat jen na základě odměn, ale praxe je jiná. Zkusí odměnit, párkrát, ale s přestupky dítěte si neporadí. Proto nakonec přistoupí k tělesným trestům tak, jako je na nich uplatňovali jejich rodiče.

V praktické části chci uskutečnit kvantitativní dotazníková šetření a vyhodnotit jeho výsledky.

Zajímá mne hlavně porovnání způsobu, jakým mladí lidé chtějí v budoucnu vychovávat své děti, tj. „nebudu ho tělesně trestat“ a porovnám jej s názorem rodičů, kteří již mají s výchovou zkušenosti. Dále se budu zabývat způsobem výchovy u rodičů, kteří byli a kteří nebyli v dětství tělesně trestáni.

6 VÝZKUM

Ve výzkumné části se zaměřuji na postoje rodičů ve výchově svých dětí. Speciálně na to, zda používají fyzické tresty či jejich alternativy. Tyto postupy porovnám s postoji lidí, kteří ještě nemají děti, ale již mají představu o tom, jakým směrem by se měla výchova jejich dětí ubírat.

Doplněním mého výzkumu je anketa, kterou zjišťuji postoje k trestům ve výchově u rodičů dětí v Anglii, kterou jsem v nedávné době navštívila. Anketa slouží jako porovnání a náhled do postojů rodičů v Anglii, kde je výchova liberálnější.

6.1 Cíle praktické části

V praktické části jsem si stanovila tyto cíle:

- Zjistit postoje bezdětných lidí k výchově, trestům ve výchově a fyzickým trestům.
- Zjistit postoje rodičů k výchově, k trestům ve výchově a fyzickým trestům.
- Porovnat tyto skupiny a zpracovat rozdíly v přístupu a očekáváních.

6.2 Formulace výzkumného problému

V této práci mně zajímají postoje k trestům ve výchově od dvou skupin respondentů. První skupinou jsou lidé, kteří ještě nemají děti, druhou jsou rodiče dětí.

Dále se zaměřuji na porovnání přístupu k fyzickým trestům u dětí mezi muži a ženami.

Cíl výzkumu: Zmapovat postoje lidí k trestům ve výchově a jejich užití u svých potomků.

Výzkumný problém: Jaký postoj k trestům ve výchově mají lidé v souvislosti s tím, jak byli vychováni v dětství.

Dílní výzkumné cíle:

1. Jaké jsou rozdíly mezi ženami a muži v používání trestů ve výchově?
2. Jaký je rozdíl mezi stupněm vzdělání respondentů a používáním fyzických trestů u jejich potomků?

3. Jaký je rozdíl mezi používáním fyzických trestů ve výchově a uplatňováním fyzických trestů na samotného respondenta v jeho dětství?
4. Jaký je rozdíl mezi používáním trestů ve výchově mezi respondenty, kteří děti mají a bezdětnými?

6.3 Výzkumné metody

Zvolila jsem metodu kvantitativního výzkumu, dotazníkovým šetřením. K tomuto výzkumu jsem využila internetové rozhraní, kde respondenti můj dotazník vyplňovali. Výzkum byl anonymní, z důvodu ochrany soukromí respondentů a větší šanci na pravdivé odpovědi. Dotazník obsahuje okruhy otázek týkající se výchovy, využití tělesných trestů ve výchově svých potomků.

Celkem bylo vyplněno 180 dotazníků.

Použitý dotazník je přiložen jako příloha této práce.

6.4 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek jsou lidé od dvaceti let věku do padesáti let věku z mého okolí a lidé, kteří splňují podmínku věku a vyplní test přes zadané internetové rozhraní.

Věk lidí zdůvodňují tím, že představu o stylu výchovy svého dítěte mají lidé zhruba od dvaceti let, teprve pak jsou schopni vyjádřit svůj názor k tělesným trestům.

Horní hranicí jsou lidé do padesáti let věku, jelikož pokud mají děti, nebo ještě mají své výchovné metody v živé paměti. Pokud bych výzkumný vzorek neoznačila horní hranicí, mohlo by se stát, že se do výzkumu zapojí i lidé, kteří mají vnoučata a k těm jsou přístupy z výchovného hlediska rozdílné.

Vzorek je záměrný a dostupný.

6.5 Analýza výzkumných zjištění

Sběr dat probíhal pomocí internetového rozhraní, kdy respondenti vyplňovali dotazník. Výzkum proběhl v březnu roku 2010. Vyplněno bylo 180 dotazníků.

Pro vyhodnocení dotazníku byla použita metoda četnosti, chí- kvadrát.

Tímto postupem zjistím potvrzení hypotéz.

Vyhodnocení a výstup z výzkumu je zpracován do grafů a zaznačen formou tabulek a komentářů k jednotlivým otázkám a dosaženým výsledkům.

Hypotézy byly ověřovány za pomoci chí-kvadrátu.

6.5.1 Chí- kvadrát

Při vyhodnocení chí-kvadrátem začínáme vytvořením nulové a alternativní hypotézy. Obecně platí, že nulová hypotéza je předpoklad, že mezi sledovanými jevy není vztah, rozdíl.

Alternativní hypotéza (H_A) je předpoklad, že mezi jevy vztah je.

$P \leq 0,05$ zamítáme H_0 která říká, že mezi jevy není vztah.

$P \geq 0,05$ nezamítáme H_0 , ta tedy platí.

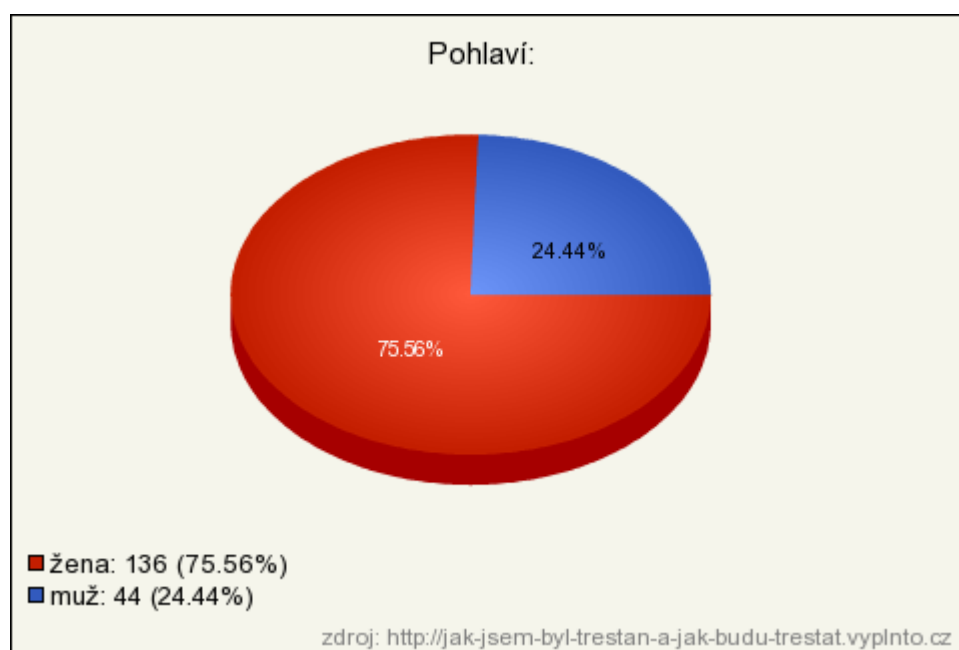
Hladina významnosti byla použita 0,05 tzn., pravděpodobnost výsledku 95% a přijímáme 5% riziko odchylky. (Chraska, 2007)

7 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

V této části mé práce dokládám již konkrétní výsledky, získané mým výzkumem. Pro přehlednost výsledky převádím do grafů a tabulek, doplňuji vlastním komentářem, který se váže k danému tématu z odborné literatury, či z předchozích dostupných výzkumů.

7.1 Výsledky dotazníkového šetření

Dotazníkového šetření se zúčastnili respondenti v následujícím rozložení:

Graf 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví

Jak jsem očekávala, výzkumu se zúčastnilo více žen (75,5%). V počtu se jedná o 136 respondentek. Tuto vyšší účast si vysvětluji přirozeným zájmem žen o děti a prvky, které souvisejí s výchovou.

Věková kategorie, ve které se nacházejí respondenti je následující:

Graf 2: Věkové kategorie respondentů

Největší počet (80,5%) je ve věku mezi 20-30 lety. Tedy respondenti, kteří mají malé děti a aktuální zkušenosti s výchovou, nebo se pro rodičovskou roli teprve připravují.

Respondenti tohoto výzkumu jsou následujícího vzdělání:

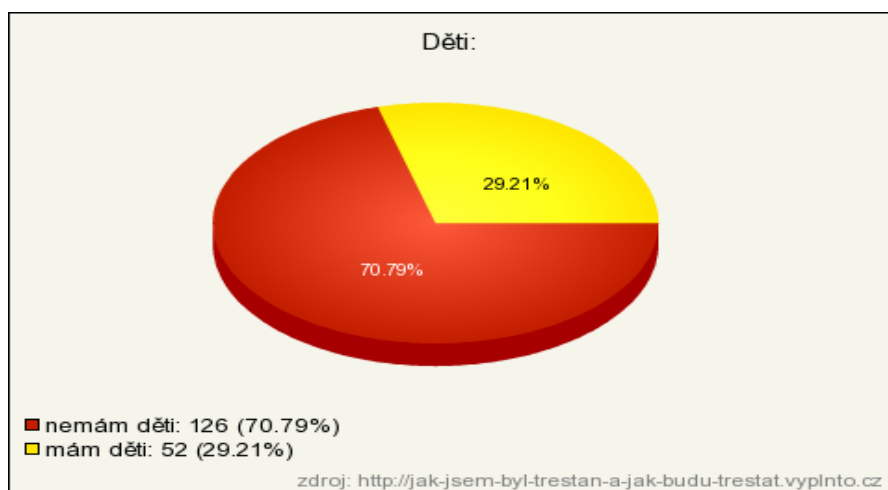

Graf 3: Vzdělání respondentů

Je velmi zajímavé, že respondenti s vysokoškolským a středoškolským vzděláním jsou rovnoměrně rozloženi. Vysokoškoláků se ve výzkumu vyskytuje 48,8%, středoškoláků 47,7%. Respondentů se základním vzděláním je menšina, konkrétně 6 respondentů.

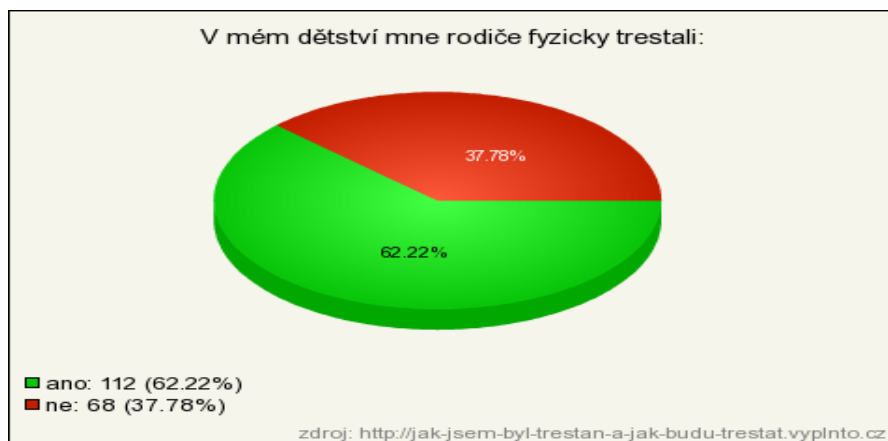
Touto otázkou jsem zjišťovala, zda respondenti jsou rodiči, nebo se na tuto roli teprve připravují.

Graf 4: Podíl bezdětných respondentů

Většina respondentů je zatím bezdětných, ale podíl rodičů ve výzkumu tvoří celých 29,2%.

V mém dětství mne rodiče fyzicky trestali.

Graf 5: Fyzické tresty v dětství respondentů, graf ukazující rozložení odpovědí u všech respondentů.

Graf 6: Fyzické tresty v dětství respondentů, graf ukazující rozložení odpovědí u mužů.

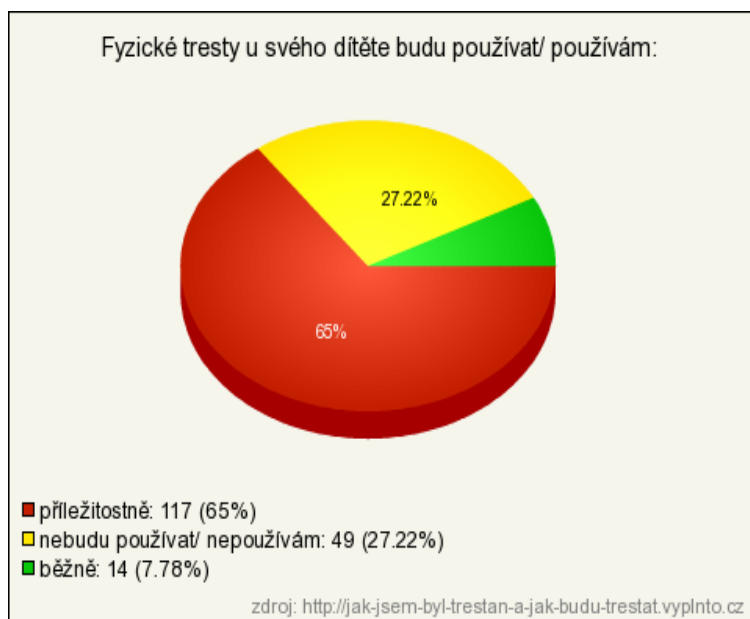

Graf 7: Fyzické tresty v dětství respondentů, graf ukazující rozložení odpovědí u žen.

Výsledky jsou jednoznačné, většina respondentů (62,2%) bylo fyzicky trestáno. Tyto výsledky si vysvětlují na základě zvyklostí v České republice používání tělesného trestu jako běžnou součást výchovy dítěte.

Z tohoto výsledku bylo trestáno 59% žen, 41% fyzicky trestáno nebylo.

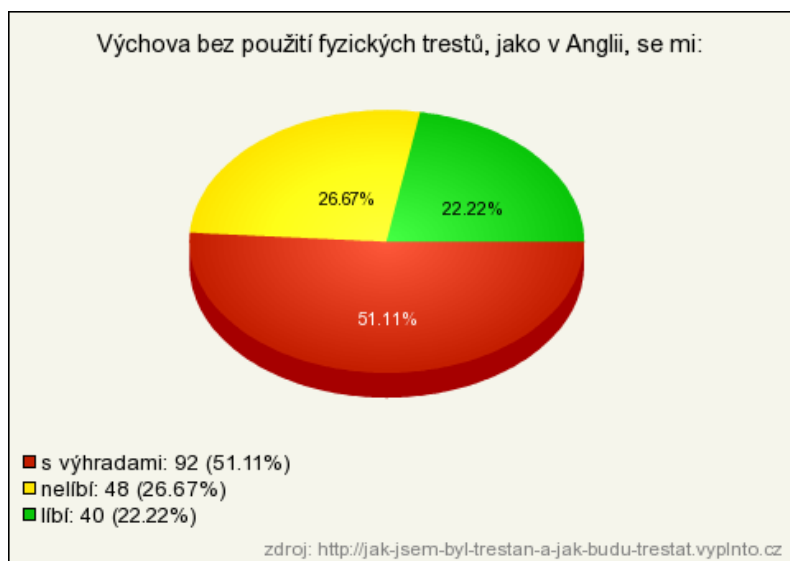
Mužů bylo trestáno 63% a nebylo fyzicky trestáno 50%.

Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/používám:**Graf 8: Fyzické tresty- frekvence.**

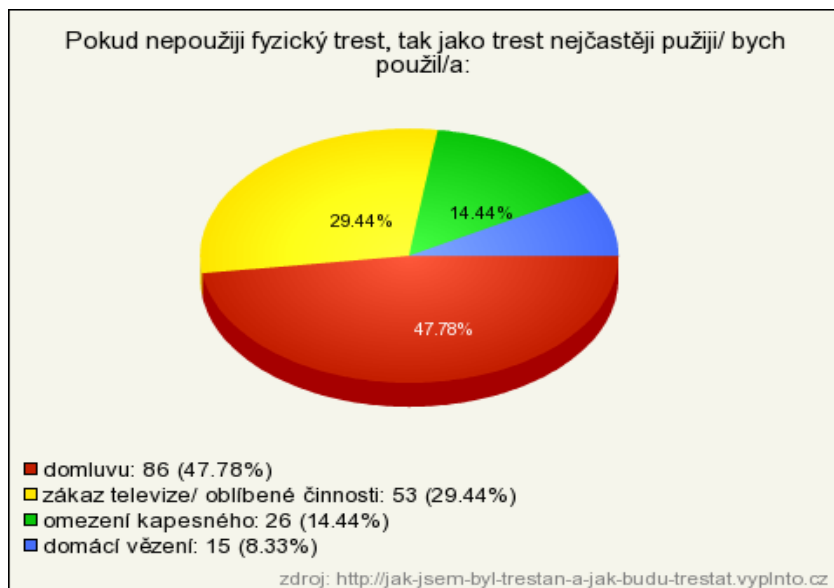
Je patrné, že většina lidí fyzické tresty ve své výchově používá, nebo používat bude. Ale ani skupina lidí, kterých je 27,2% není zanedbatelná a ti buď tresty nepoužívají, nebo je v budoucnu užívat nechtějí.

Ženy chtějí fyzické tresty ve výchově využívat příležitostně v 66,8%. Žen, které tresty fyzické tresty nechtějí užívat vůbec je 27,2% a těch, které fyzických trestů užívají běžně je 6,6%.

Muži chtějí fyzické tresty ve výchově využívat příležitostně v 61,3%. Žen, které tresty fyzické tresty nechtějí užívat vůbec je 27,3% a těch, které fyzických trestů užívají běžně je 11,3%. Je zde patrné, že v názorech mužů a žen jsou jen bezvýznamné rozdíly.

Výchova bez použití fyzických trestů:**Graf 9: Postoj k Anglické výchově**

Je velmi zajímavých zjištěním, že největší skupina respondentů (51,1%) nejsou příkloněni ani k jedné straně. Anglickou výchovu akceptují s výhradami.

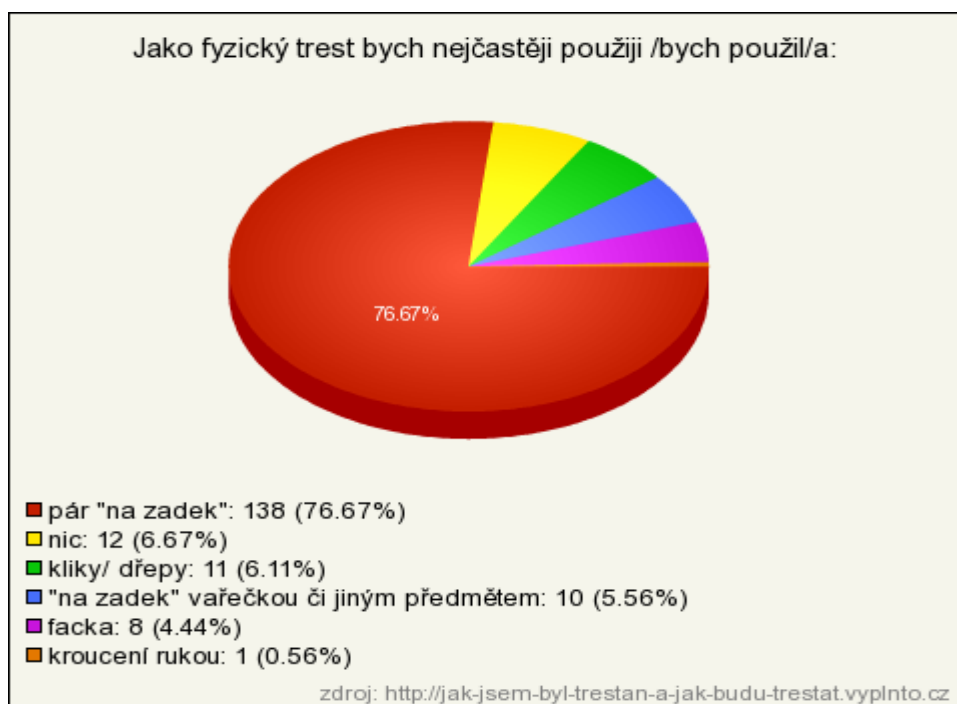
Pokud nepoužiji fyzický trest, tak jako trest nejčastěji použiji/ bych použil/a:**Graf 10: Alternativy k fyzickým trestům.**

V případě, že se rodiče rozhodli nesáhnout k fyzickému trestu a měli by volit z nabízených variant trestů, nejčastěji by zvolili domluvu a to v celých 47,7%. Je to hodnota, která je docela překvapující a volba trestu domluvou je liberálním prvkem, což je pozitivní.

Nejméně respondentů by použilo domácí vězení (8,3%). V minulém století bylo domácí vězení jedním z poměrně často užívaných trestů, dnes je již pravděpodobně na ústupu.

Domnívám se, že tento stav je z důvodu toho, že pro děti, které žijí v dnešní době, není příliš velkým trestem domácí vězení, ale preferují zůstat doma a věnovat se počítači nebo televizi.

Jako fyzický trest bych nejčastěji použil/ použiji:

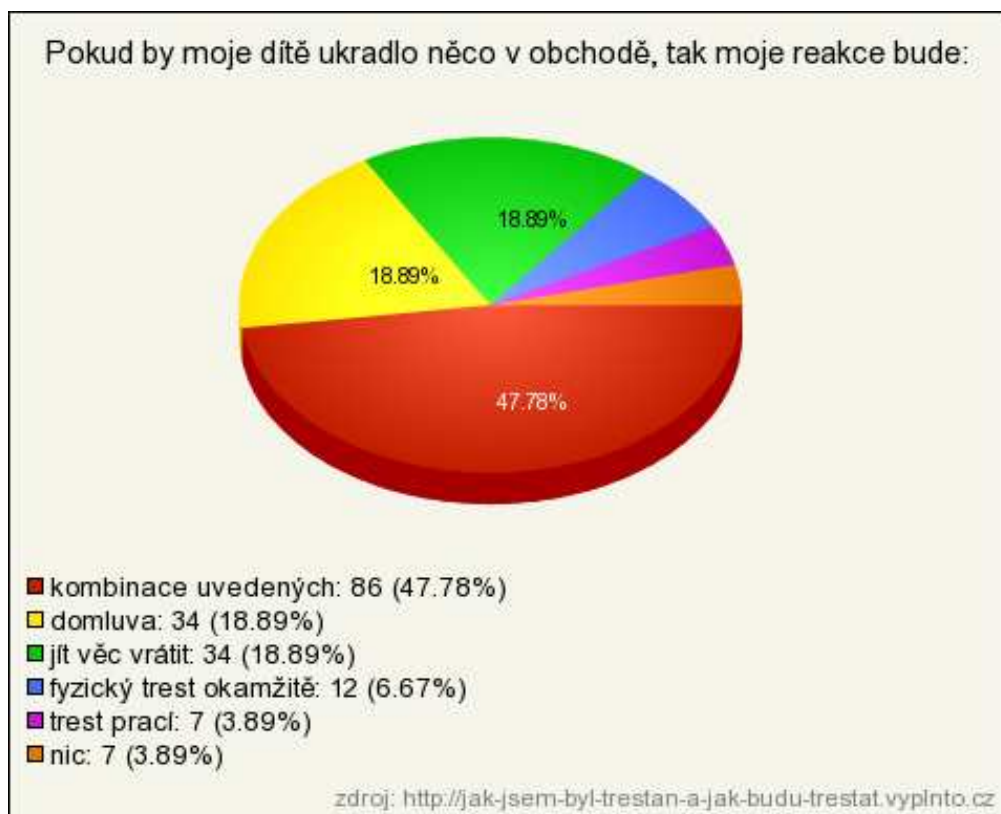
Graf 11: Preference fyzických trestů.

Největší počet respondentů (76,7%) by jako fyzický trest zvolilo „pár na zadek“. Pozitivní ale je, že pouze 5,5% z těchto respondentů by k bití použilo vařečku či jiný předmět.

Zde se objevuje i trest formou fyzické práce, neboli kliky a dřepy, které zvolilo 6,11% respondentů.

Alarmující ovšem je, že jeden respondent (muž), by jako trest zvolil kroucení rukou, což se již řadí mezi tělesné týrání.

Pokud by moje dítě něco ukradlo v obchodě, tak moje reakce bude:

Graf 12: Reakce na krádež dítěte.

Jako velmi dobré hodnotím, že velká část respondentů (47,7%) by jako trest v této konkrétní situaci zvolilo kombinaci uvedených postupů.

Pozitivní je také to, že mnoho respondentů by řešilo situaci domluvou, domnívám se, že tento postup je vhodný zvláště u malých dětí.

Na druhé straně si ale nemůžeme ne všimnout nezanedbatelného procenta (3,39%) což je 7 respondentů, kteří by v případě, že by dítě kradlo, neudělali nic.

Pokud by se mé dítě nevhodně chovalo na veřejnosti, tak:

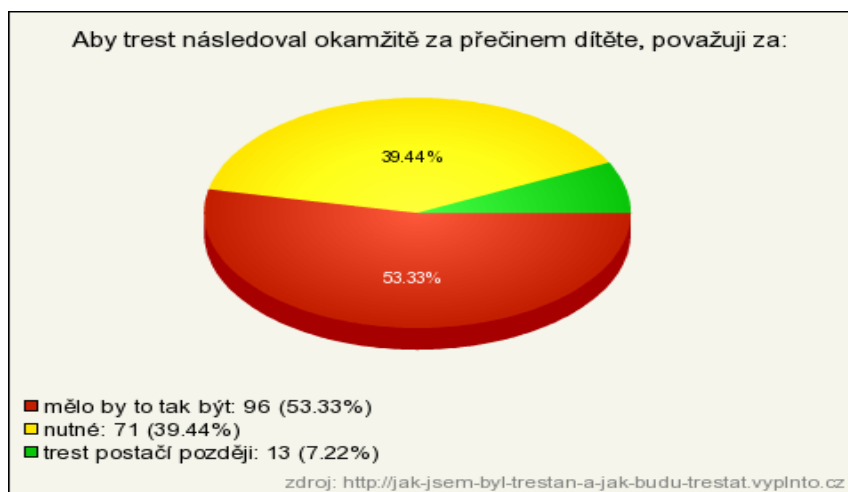

Graf 13: Reakce na nevhodné chování dítěte.

V této situaci zareagoval největší počet respondentů (67,7%) opět domluvou. Hned za touto výchovnou metodou následuje fyzický trest (16,67%).

Fyzický trest až doma by volilo 7 respondentů, což je velmi zajímavé, protože dle odborné literatury nemá fyzický trest ani žádný jiný velkou účinnost, pokud se neváže na konkrétní situaci a nenásleduje bezprostředně po ní.

Aby trest následoval okamžitě za přečinem dítěte, považují za:

Graf 14: Trest za přečinem dítěte.

53,3% respondentů se správně domnívá, že trest by měl následovat bezprostředně za přečinem dítěte. Tuto skutečnost uvádí i odborná literatura.

Jako nutné to považuje 39,4% respondentů, což je výborné zjištění.

Fyzické tresty mají negativní vliv na pozdější osobnost dítěte:

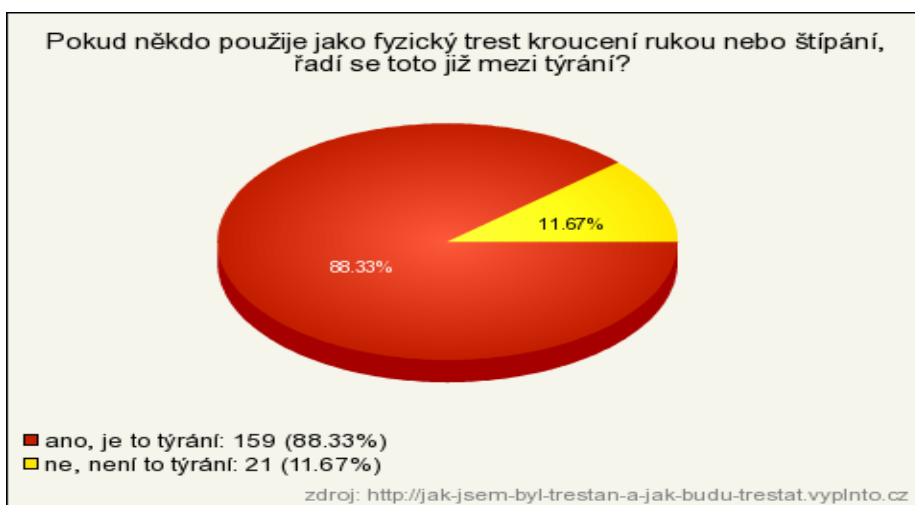
Graf 15: Vliv trestu na osobnost.

Zde je patrné rozdělení respondentů skoro přesně na polovinu, která se domnívá, že tělesné tresty mají vliv na pozdější osobnostní vývoj dítěte negativně a na druhou polovinu, která se domnívá, že fyzické tresty negativní vliv nemají (46,6%).

Podle výsledků studie, kterou jsem již uvedla v teoretické části mé práce, mají fyzické tresty negativní vliv na pozdější inteligenční kvocient dítěte.

Pokud někdo použije jako fyzický trest kroucení rukou nebo štípání, řadí se toto již mezi týrání?

Graf 16: Týrání dětí.

Jak správně uvedlo 88,3% respondentů, tak kroucení rukou nebo štípání není již fyzickým trestem, ale to týráním. Stejně hovoří i autorka Lovasová.

Jako rodič jsem zastáncem:

Graf 17: Styl výchovy.

Nejvíce respondentů (68,8%) se přiklání k modelu demokratické výchovy. Ihned poté následuje u (16,1%) respondentů rozhodnutí postupovat při výchově tvrdě.

7.2 Analýza Hypotéz

V této části mého výzkumu se zabývám ověřováním hypotéz.

Hypotéza č. 1

Jaké jsou rozdíly mezi ženami a muži v používání fyzických trestů ve výchově?

H_{1A}: Rozdíly mezi ženami a muži v používání fyzických trestů ve výchově jsou odlišné.

H₁₀: V užití fyzických trestů ve výchově nejsou mezi muži a ženami rozdíly.

Nezávislá proměnná: Muž, žena.

Závislá proměnná: Užití trestu ve výchově svého potomka. (Fyzické tresty používám běžně, příležitostně, nebudu používat/nepoužívám).

Vyhodnocení pomocí chí-kvadrátu.

Tabulka 3: Kontingenční tabulka pro 1. dílčí výzkumný problém.

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (jak-jsem-byl-trestan-a-jak-budu v Imp)				
Četnost označených buněk > 10				
Pearsonův chí-kv. : 1,08128, sv=2, p=,582376				
Pohlaví:	Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/ používám: příležitostně	Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/ používám: nebudu používat/ nepoužívám	Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/ používám: běžně	Řádk. součty
žena	88,4000	37,02222	10,57778	136,0000
muž	28,6000	11,97778	3,42222	44,0000
Vš.skup.	117,0000	49,00000	14,00000	180,0000

Vyhodnocení:

$P \leq 0,05$ zamítáme H_0 , která říká, že není rozdíl nebo vztah.

$P \geq 0,05$ nezamítáme H_0 .

Hladina významnosti byla použita 0,05 tzn., pravděpodobnost výsledku 95% a přijímáme 5 % riziko odchylky.

Z uvedeného výsledku P je rovno 582376, je zřejmé, že nezamítáme nulovou hypotézu.

Platí tedy, že v užití fyzických trestů ve výchově nejsou mezi muži a ženami rozdíly.

Hypotéza č. 2

Jaký je rozdíl mezi stupněm vzdělání respondentů a používání trestů ve výchově u jejich potomků.

H_{2A}: Mezi stupněm vzdělání a používáním fyzických trestů jsou rozdíly.

H₂₀: Mezi stupněm vzdělání a používáním fyzických trestů nejsou rozdíly.

Závislá proměnná: Použití fyzických trestů ve výchově. (Fyzické tresty používám běžně, příležitostně, nebudu používat/nepoužívám).

Nezávislá proměnná: Stupeň vzdělání.(Základní, střední, vysokoškolské)

Jde o nominální a nominální hodnoty, vyhodnocení chí-kvadrát.

Tabulka 4: Kontingenční tabulka pro 2. dílčí výzkumný problém.

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (jak-jsem-byl-trestan-a-jak-budu v Importov; Četnost označených buněk > 10 Pearsonův chí-kv. : 16,2866, sv=4, p=,002659				
Mé nejvyšší dosažené vzdělání je:	Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/používám: příležitostně	Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/používám: nebudu používat/nepoužívám	Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/používám: běžně	Řádk. součty
vysokoškolské	57,2000	23,95556	6,84444	88,0000
středoškolské	55,9000	23,41111	6,68889	86,0000
základní	3,9000	1,63333	0,46667	6,0000
Vš.skup.	117,0000	49,00000	14,00000	180,0000

Vyhodnocení:

$P \leq 0,05$ zamítáme H_0 , která říká, že není rozdíl nebo vztah.

$P \geq 0,05$ nezamítáme H_0 .

Z výsledku P se rovná 002659 usuzuji, že zamítáme H_{20} a tedy platí H_{2A} , tedy alternativní hypotéza.

Platí tedy, že mezi stupněm vzdělání a používáním fyzických trestů jsou rozdíly.

Hypotéza č. 3**Jaký je rozdíl mezi užíváním fyzických trestů ve výchově a uplatňováním fyzických trestů na samotného respondenta v jeho dětství?**

H₃₀: Mezi respondenty, kteří byli v dětství fyzicky trestáni a těmi, kteří nebyli, není ve výchově jejich potomků rozdíl.

H_{3A}: Mezi respondenty, kteří byli v dětství fyzicky trestáni a těmi co nebyli, je ve výchově jejich potomků rozdíl.

Nezávisle proměnná: Fyzicky trestaní respondenti v dětství, fyzicky netrestaní respondenti.

Závisle proměnná: Užívání fyzických trestů ve výchově. (běžně, nebudu používat/ nepoužívám, příležitostně).

Jde o nominální a nominální data k výpočtu bude použit chí-kvadrát.

Tabulka 5: Kontingenční tabulka pro 3. dílčí výzkumný problém.

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (jak-jsem-byl-trestan-a-jak-budu v Importováni)				
Četnost označených buněk > 10				
Pearsonův chí-kv. : 27,5986, sv=2, p=,000001				
V mém dětství mne rodiče fyzicky trestali:	Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/ používám: příležitostně	Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/ používám: nebudu používat/ nepoužívám	Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/ používám: běžně	Řádk. součty
ano	72,8000	30,48889	8,71111	112,0000
ne	44,2000	18,51111	5,28889	68,0000
Vš.skup.	117,0000	49,00000	14,00000	180,0000

Vyhodnocení:

$P \leq 0,05$ zamítáme H_0 , která říká, že není rozdíl nebo vztah.

$P \geq 0,05$ nezamítáme H_0 .

Z výsledku P se rovná 000001 usuzuji, že zamítáme H_{30} a tedy platí H_{3A} , tedy alternativní hypotéza.

Platí tedy, že mezi respondenty, kteří byli v dětství fyzicky trestáni a těmi co nebyli, je ve výchově jejich potomků rozdíl.

Hypotéza č. 4

Jaký je rozdíl ve zvoleném způsobu výchovy mezi respondenty kteří děti mají a bezdětnými?

H₄₀: Ve zvoleném způsobu výchovy není mezi rodiči a bezdětnými rozdíl.

H_{4A}: Ve zvoleném způsobu výchovy je mezi rodiči a bezdětnými rozdíl.

Nezávisle proměnná: Respondenti s dětmi, bezdětní.

Závisle proměnná: Způsob výchovy. (demokratický, autokratický, volný)

Vyhodnocení nominální a nominální hodnoty chí-kvadrátem.

Tabulka 6: Kontingenční tabulka pro 4. dílčí výzkumný problém.

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (jak-jsem-byl-trestan-a-jak-budu v Im Četnost označených buněk > 10 Pearsonův chí-kv. : 4,49230, sv=2, p=,105811				
Děti:	Jako rodič jsem/ budu zastáncem: demokratické výchovy	Jako rodič jsem/ budu zastáncem: tvrdé výchovy	Jako rodič jsem/ budu zastáncem: volné výchovy	Řádk. součty
nemám děti	87,0674	19,82022	19,11236	126,0000
mám děti	35,9326	8,17978	7,88764	52,0000
Vš.skup.	123,0000	28,00000	27,00000	178,0000

Vyhodnocení:

$P \leq 0,05$ zamítáme H_0 , která říká, že není rozdíl nebo vztah.

$P \geq 0,05$ nezamítáme H_0 .

Z výsledku P se rovná 105811 usuzuji, že nezamítáme H_{40} a tedy platí nulová hypotéza.

Platí tedy, že ve zvoleném způsobu výchovy není mezi rodiči a bezdětnými rozdíl.

Ve vyhodnocení hypotéz mne velmi překvapilo, že mezi rodiči a bezdětnými není rozdíl v názoru, jak chtějí vychovávat své děti. Většinou převládaly demokratické prvky výchovy a to jak u respondentů, kteří již mají s výchovou zkušenosti, tak i u těch, kteří nemají.

7.3 Anketa s rodiči z Velké Británie

V únoru jsem absolvovala krátkou několikadenní cestu do velké Británie za přáteli a rozhodla jsem se její náplně využít i pro výzkum v mé práci.

Již dříve jsem pracovala jako au-pair u Londýna, vím proto, že rozdíly ve výchově jsou velmi markantní, hlavně co se týče postojů anglických rodičů k fyzickým trestům.

Jako výzkumný prvek jsem zvolila krátkou anketu, kterou jsem distribuovala lidem na ulici v Londýně. Návratnost anket byla 100%, tj. 40 anket. Otázky jsem záměrně volila podobné, jako v dotazníku, který jsem užila pro svůj hlavní výzkum, abych odpovědi mohla porovnat.

Anketa obsahovala 4 otázky a krátký text, samozřejmě v angličtině. Anglický originál je v příloze mé práce:

Anketa

Mé jméno je Lenka Nevřalová, studuji v České republice a provádím anonymní průzkum výchovných postupů.

Otázka č. 1: V mém dětství mne rodiče fyzicky trestali:

- a) ano b) ne

Otázka č. 2: Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/ používám:

- a) běžně b) nebudu používat/ nepoužívám c) příležitostně

Otázka č. 3: Jako rodič budu zastáncem:

- a) tvrdé výchovy b) volné výchovy c) demokratické

Otázka č. 4: Fyzické tresty mají negativní vliv na pozdější osobnostní vývoj dítěte

- a) ano, souhlasím b) ne, nesouhlasím

Byla jsem velmi překvapena zodpovědností, s jakou lidé anketu vyplňovali. Také je velmi zajímavé, o jaký výzkum se jedná a co odpovídají druzí lidé.

Výsledky ankety:

V mém dětství mne rodiče fyzicky trestali:

Tabulka 7: Anketa v Anglii, tresty.

	četnost	VB % procentuálně	ČR % procentuálně
Ano	3	7,5%	62,22%
Ne	37	92,5%	37,78%

Je znatelné, že na rozdíl od České republiky, nebyli respondenti z Velké Británie v dětství skoro vůbec fyzicky trestáni. Očekávala jsem, že množství fyzicky trestaných bude nízké, ale nečekala jsem že tolik.

Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/ používám.

Tabulka 8: Anketa v Anglii, porovnání trestů.

	četnost	VB % procentuálně	ČR % procentuálně
Běžně	3	7,5%	65%
Nepoužívám	35	87,5%	27,22%
Příležitostně	2	5%	7,78%

Z tabulky vyplývá při porovnání s první tabulkou, že dva respondenti, kteří v dětství nebyli fyzicky trestáni, této formy trestu využívají u svých potomků. Je to zajímavá skutečnost.

Jako rodič budu/jsem zastáncem:**Tabulka 9: Anketa v Anglii, porovnání stylů výchovy.**

	Četnost	VB % procentuálně	ČR % procentuálně
Volné výchovy	28	70%	15%
Demokratické výchovy	9	22,5%	68,89%
Tvrdé výchovy	3	7,5%	16,21%

Zde vidíme, že převažuje přání a styl výchovy ve volném stylu u respondentů z Velké Británie. V České republice je to demokratický styl výchovy. Zajímavé je, někteří z anglických rodičů jsou zastánci tvrdé výchovy, což je v protikladu k jejich národní kultuře.

Fyzické tresty mají negativní vliv na pozdější osobnostní vývoj dítěte.**Tabulka 10: Anketa v Anglii, vliv trestů na osobnost-porovnání.**

	Četnost	VB % procentuálně	ČR % procentuálně
Ano, mají	33	82,5%	53,33%
Ne, nemají	7	17,5%	46,67%

Zde je velmi zřetelné, že skoro polovina respondentů z České republiky se domnívá, že fyzické tresty nemají vliv na pozdější osobnostní vývoj dítěte. Potvrzený vliv dle výzkumu mají a to ve smyslu pozdějších problémů se sebevědomím dětí a mladistvých a odrazí se i na bodovém ohodnocení jejich IQ.

ZÁVĚR Z VÝZKUMU

V praktické části mé práce jsem splnila cíle, které jsem si zadala. V první části jsem zmapovala postoje lidí k fyzickým trestům ve výchově a došla jsem k velmi zajímavým závěrům. Kvantitativním dotazníkovým šetřením jsem získala 180 respondentů.

Výzkumu se zúčastnilo 75,5% žen, což je 136 respondentek, a 24,5% mužů. Toto rozložení je zapříčiněno větším zájmem žen o věci spojené s výchovou, protože dotazník byl volně přístupný na internetu k vyplnění. Věkově se jednalo o mladé lidi, v 80,5% případů ve věku mezi 20-30 lety.

Bezdětných respondentů se zúčastnilo 126, což je 70,79%.

Výsledky týkající se fyzických trestů v dětství jsou jednoznačné, většina respondentů (62,2%) bylo fyzicky trestáno. Tyto výsledky si vysvětluji na základě zvyklostí v České republice používání tělesného trestu jako běžnou součást výchovy dítěte.

Z tohoto výsledku bylo trestáno 59% žen, 41% fyzicky trestáno nebylo.

Mužů bylo trestáno 63% a nebylo fyzicky trestáno 37%.

Zjišťovala jsem také postoje respondentů k výchově zcela bez fyzických trestů, jako je preferována například v Anglii. Je velmi zajímavým zjištěním, že největší skupina respondentů (51,1%) nejsou přikloněni ani k jedné straně. Anglickou výchovu akceptují s výhradami.

Z výzkumu také vyplývá, že největší počet respondentů (76,7%) by jako fyzický trest zvolilo „pár na zadek“. Pozitivní ale je, že pouze 5,5% z těchto respondentů by k bití použilo vařečku či jiný předmět.

Dílní výzkumné problémy, hypotézy, jsem ověřovala pomocí chí-kvadrátů. Zjišťovala jsem například jaké jsou rozdíly mezi ženami a muži v používání fyzických trestů ve výchově. Ve výzkumu jsem zjistila, že v užití fyzických trestů ve výchově nejsou mezi muži a ženami rozdíly. Tímto byla zjištěna platnost nulové hypotézy.

Další hypotézou jsem zjišťovala, jaký je rozdíl mezi stupněm vzdělání respondentů a používání trestů ve výchově u jejich potomků. Výzkumem jsem zjistila, že mezi stupněm vzdělání a používáním fyzických trestů jsou rozdíly.

Dále bylo zjištěno, že mezi respondenty, kteří byli v dětství fyzicky trestáni a těmi co nebyli, je ve výchově jejich potomků rozdíl. Je zde tudíž platnost alternativní hypotézy.

V mé práci jsem se zaměřila také na zjištění, zda mezi rodiči a bezdětnými jsou rozdíly v přístupu k výchově. Zde se také potvrdilo, že ve zvoleném způsobu výchovy není mezi rodiči a bezdětnými rozdíl.

Významné jsou také výsledky, provedené ve Velké Británii, kde jsem distribuovala anketu mezi anglickými rodiči. Analýzou výsledků, které jsem srovnala s českými rodiči a bylo zjištěno, že 65% českých rodičů využívá fyzické tresty běžně, oproti tomu tyto tresty běžně používá jen 7,5% Angličanů.

Předchozímu výsledku odpovídá také zjištění, že 85,3% Angličanů se domnívá, že tělesné tresty mají negativní vliv na osobnost dítěte, oproti tvrzení, že vliv nemá, což si myslí 46,6% Čechů. Podle výsledků studie, kterou jsem již uvedla v teoretické části mé práce, mají fyzické tresty negativní vliv na pozdější inteligenční kvocient dítěte.

Domnívám se, že praktická část splnila stanovené cíle a přinesla přínosná zjištění.

ZÁVĚR

V mé práci jsem shrnula poznatky o fyzických trestech používaných ve výchově a o postojích a přístupech k nim.

Fyzické tresty mají u nás velkou tradici, pro člověka je totiž o mnohem jednodušší trestat, než odměňovat a lidé se domnívají, že fyzický trest si dítě lépe zapamatuje. Jenže aby tento trest splnil svůj účel, musí přijít bezprostředně po přečinu, musí být přiměřený a spíše ve formě plácnutí a kombinací s jiným druhem trestu. Tento postup se doporučuje spíše, než bezhlavé bití dítěte.

Postoje k fyzickým trestům v České republice, tak jak je prezentují hlavní čeští autoři, jsem porovnála s přístupy například v Anglii. Tyto porovnání jsou pro mne důležité, protože jsem v Anglii několik měsíců pracovala a vychovávala děti u rodiny jako Au-pair.

V teoretické části jsem rozebrala hlavní pojmy související s výchovou, rodinou a dětskou morálkou. Také jsem vyzdvihla důležitost hranice mezi tělesným trestáním a týráním dětí.

V praktické části mé práce jsem zveřejnila výsledky dotazníkového výzkumu, který se týká postojů k fyzickým trestům a u dětí ve výchově a také frekvence a zvoleného druhu trestů.

Hypotézami jsem zodpověděla některé velmi zajímavé tvrzení a výzkum porovnála s dílčí krátkou anketou, kterou jsem provedla v Londýně, při mém nedávném pobytu v Anglii. Rozdíly v kulturním pojetí fyzického trestání mezi odpověďmi českých respondentů a Anglických, jsou markantní.

Mou diplomovou prací jsem dosáhla odpovědí na výzkumné otázky, které jsem si stanovila a byla bych ráda, kdyby má práce byla přínosem například pro všechny pracovníky zabývající se o výchovu, nebo o rodiče, kteří se chtějí dozvědět něco nového.

Domnívám se, že tresty do výchovy patří, ale jak doba postupuje, je třeba se informovat o nových trendech, alternativách a posilovat výchovu spíše odměnami.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.
- BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída, aneb kázeňské minimum pro učitele*. Praha: Triton. 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.
- BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1786-6.
- ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada Publishing, 2008. 155s. ISBN 978-80-247-1718-0.
- HÁJEK, K. *Práce s emocemi pro pomáhající profese*. Praha: Portál, s.r.o. 2006. 186 s. ISBN 80-7367-107-7.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy statistického výzkumu*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369
- CHUDÝ, Š. et.al. *Hledání kořenů výchovy v současné společnosti. Koncepce, úvahy, názory a dilemata*. 1. vydání. Brno: Paido, 2006. 141 s. ISBN 80-7315-131-6.
- JANIŠ, Karel. *Vybrané kapitoly z dějin výchovy*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009. 80 s. ISBN 978-80-7248-512-3.
- KOHOUTEK, Rudolf. *Patopsychologie a psychopatologie pro pedagogy*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 260 s. ISBN 978-80-210-4434-0.
- KRAUS, Blahoslav. POLÁČKOVÁ, Věra. Et.al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. 199s. ISBN 80-7314-004-2.
- KURIC, Josef. *Ontogenetická psychologie*. Brno: CERM, 2001. 176 s. ISBN 80-214-1844-3.
- LOVASOVÁ, L., SCHMIDTOVÁ, K. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí v roce 2006. s 24. ISBN 80-86991-75-X.
- LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 32s. ISBN 80-86991-66-0.

- MAŇÁK, Josef. ŠVEC, Vlastimil. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. 78 s. ISBN 80-7315-078-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Praha: Portál, 2000. 109 s. ISBN 80-7178-486-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. KODYMOVÁ, Pavla. KOLÁČKOVÁ, Jana. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. 350s. ISBN 80-7367-002-X.
- MUHLANOVI, Claudia, Eberhard. *Co chceš, mami? Podněty pro výchovu dětí předškolního až předpubertálního věku*. Praha: Advent-Orion, 1996. 212 s. ISBN 80-7172-156-5
- MUSIL, Jiří. *Vývojová psychologie I*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně: 2006. 70 s. ISBN 80-7318-361-7.
- NAŠE DÍTĚ. Nadace. Internetový zdroj. /cit. 21.1.2010/. Dostupné z WWW: <http://www.nasedite.cz/webmagazine/home.asp?idk=175>
- PELIKÁN, Josef. *Výchova pro život*. Praha: ISV nakladatelství, 2004. 123 s. ISBN 80-86642-31-3.
- PORTÁL. *Mravní vývoj- Lawrence Kohlberg*. Internetový server. /cit. 4.2.2010/. Dostupné z WWW: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=1552>
- PRO SESTRY. *Metody výchovy*. Zdravotnický portál. Internetový zdroj. /cit. 3.2.2009/. Dostupné z www: http://www.prosestry.cz/index.php?page=metody_vychovy_a_jejich_vyuziti_v_zavislosti_na_veku_ditete
- ROGGE, Jan Uwe. *Děti potřebují hranice*. II. vydání. Praha: Portál, 2007. 131 s. ISBN 978-80-7367-330-7.
- SHARRY, John. *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Brno: Computer Press, 2006. 143 s. ISBN 80-251-1295.
- STRAUSS, Murray. *Children who are spanked have lower IQ*. Internetový zdroj. /cit. 2.3.2010/. Dostupné z: <http://www.nospank.net/straus15.htm>
- VACÍNOVÁ, Marie. LANGOVÁ, Marta. *Kapitoly z psychologie učení a výchovy*. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2007. 140 s. ISBN 978-80-86723-42-6.

- VODÁČKOVÁ, D. et.al. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2002. 544 s. ISBN 80-7178-696-9.
- Wikipedie. *Výchova*. Internetová encyklopedie. /cit.20.1.2010/. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDchova>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSN	Organizace spojených národů.
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
Tzv.	Takzvaně.
VB	Velká Británie

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Promo kampaně za Pozitivní rodičovství, nadace Naše dítě. Zdroj: www.nasedite.cz	41
--	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Kohlbergova stádia dle Musila (2006):	23
Tabulka 2: Počet týraných a sexuálně zneužívaných dětí. Zpracováno ze statistických údajů MPSV, zdroj: www.nasedite.cz	47
Tabulka 3: Kontingenční tabulka pro 1. dílčí výzkumný problém.	66
Tabulka 4: Kontingenční tabulka pro 2. dílčí výzkumný problém.	67
Tabulka 5: Kontingenční tabulka pro 3. dílčí výzkumný problém.	68
Tabulka 6: Kontingenční tabulka pro 4. dílčí výzkumný problém.	69
Tabulka 7: Anketa v Anglii, tresty.....	71
Tabulka 8: Anketa v Anglii, porovnání trestů.	71
Tabulka 9: Anketa v Anglii, porovnání stylů výchovy.	72
Tabulka 10: Anketa v Anglii, vliv trestů na osobnost-porovnání.....	72

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví	55
Graf 2: Věkové kategorie respondentů	56
Graf 3: Vzdělání respondentů	56
Graf 4: Podíl bezdětných respondentů	57
Graf 5: Fyzické tresty v dětství respondentů, graf ukazující rozložení odpovědí u všech respondentů.....	57
Graf 6: Fyzické tresty v dětství respondentů, graf ukazující rozložení odpovědí u mužů... 58	
Graf 7: Fyzické tresty v dětství respondentů, graf ukazující rozložení odpovědí u žen.	58
Graf 8: Fyzické tresty- frekvence.....	59
Graf 9: Postoj k Anglické výchově	60
Graf 10: Alternativy k fyzickým trestům.	60
Graf 11: Preference fyzických trestů.....	61
Graf 12: Reakce na krádež dítěte.	62
Graf 13: Reakce na nevhodné chování dítěte.....	63
Graf 14: Trest za přečinem dítěte.....	64
Graf 15: Vliv trestu na osobnost.	64
Graf 16: Týrání dětí.....	65
Graf 17: Styl výchovy.	65

PŘÍLOHA Č1: DOTAZNÍK PRO VÝZKUM

Dobrý den, jmenuji se Lenka Nevřalová, studuji na univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, obor speciální pedagogika. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění mého dotazníku, který je součástí mé diplomové práce a který mapuje postoje dospělých k výchově dětí a stěžejně k tělesným trestům. Dotazník je anonymní. Předem děkuji za Váš čas.

Otázka č. 1: V mém dětství mne rodiče fyzicky trestali:

- b) ano   b) ne

Otázka č. 2: Fyzické tresty u svého dítěte budu používat/ používám:

- a) běžně   b) nebudu používat/ nepoužívám   c) příležitostně

Otázka č. 3: Výchova bez použití fyzických trestů, jako například v Anglii, se mi:

- a) líbí   b) nelíbí   c) s výhradami

Otázka č. 4: Pokud nepoužiji fyzický trest, tak jako trest nejčastěji použiji:

- a) domluvu   b) zákaz televize/oblíbené činnosti   c) domácí vězení   d) omezení kapesného

Otázka č. 5: Jako fyzický trest nejčastěji použiji/ bych použil/a:

- a) „pár na zadek“   B) „na zadek“ vařečkou či jiným předmětem   c) facka   d) třesení dítětem   e) štípání   f) kroucení rukou   g) kliky, dřepy

Otázka č. 6: Pokud by moje dítě něco ukradlo v obchodě, tak moje reakce bude:

- a) fyzický trest   b) domluva   c) jít věc vrátit   d) trest prací   d) kombinace uvedených

Otázka č. 7: Pokud by se mé dítě nevhodně chovalo na veřejnosti, tak:

a) fyzický trest okamžitě b) fyzický trest až doma c) domluva d) jiný trest

Otázka č. 8: Aby trest následoval okamžitě za přečinem dítěte, považuji za:

a) nutné b) mělo by to tak být c) trest postačí i později

Otázka č. 9: Fyzické tresty mají negativní vliv na pozdější osobnostní vývoj dítěte:

a) ano, souhlasím b) ne, nesouhlasím

Otázka č. 10: Pokud někdo použije jako tělesný trest kroucení rukou, či štípání dítěte, řadí se toto již mezi týrání?

a) ano, je to týrání b) ne, není to týrání

Otázka č. 11: Jako rodič jsem/budu zastáncem:

a) tvrdé výchovy b) volné výchovy c) demokratické výchovy

Otázka č. 12: Jsem:

a) žena b) muž

Otázka č. 13: Jsem věková kategorie:

a) 20-30 let b) 30-50 let

Otázka č. 14: Mé nejvyšší dosažené vzdělání je:

a) základní b) středoškolské c) vysokoškolské

Otázka č. 15: Děti:

a) mám b) nemám